

Lázár Ervin Járkáló

Haza a MAGasban képzés felnőtteknek, avagy mi is az a „beavatós, magyarított dán típusú népfőiskola”; no és mire jó.

A dolgozat a 2003. novemberében Vértesacsán, a Falugondnokok Házában végrehajtott egyhetes, bentlakásos gyakorlatozás alapján készül, de 25 éves munka van mögötte e sorok írójának életében, továbbá sok száz gyerek, ifjú, felnőtt közreműködése, főként résztvevőként (köszönet érte a köz nevében is); és a segítők, tanárok, látókör-inspirátorok, előadók névsora is igen tekintélyes lenne.

A vértesacsai kurzus nemcsak az utolsó volt eddig a sorban, hanem az első is abban az értelemben, hogy most próbáltuk először a szervezőkkel (akik már részt vettek egy-két ilyen kurzuson korábban) a képzés alapelemeit közvetlenül „tanítani”, szándékunk szerint olyanoknak, akik majd remélhetőleg maguk is megpróbálkoznak egy-egy ilyen esemény levezénylésével. Ehhez képest olyannyira összeállt a dolog ezúttal, hogy még a nem tervezett mozzanatok is mintha nekünk találták volna ki. Gondolok itt például a majdnem szomszéd Százhalombattán szinte percre pontosan a zenei foglalkozásainkba illő Szabados György szabadzenész, zongorista, zeneszerző szerepére, aki Hamvas Béla és a zene címmel tartott előadást. Akinek pedig ennyi jó is kevés, annak még elmondhatom, hogy a nekiindulással összhangban (egyik fő motívumunk volt a dologhoz!) folyamatban van (?*) a módszer akkreditálása is.

Nos hát, vágjunk neki! Mint manapság lassan minden megmozdulás, ez is pályázattal indult. A Budapest Környéki Népfőiskolák Szövetsége pályázott a 2003. évi A művelődés hete a tanulás ünnepe című egyhetes országos rendezvénysorozaton való részvételre. Eléggé szinte alig méltányolhatóan egy, a helyszínen gyakorolható (megvizsgálható, átélhető stb.) művelődési változatra gondoltak az érdekes, ámde inkább csak végignézendő, hallgatandó tanulás ünnepe fellépések özönében. Köszönet a szponzoroknak!

Nép-fő-iskola?

A népfőiskola – a dán ősmodellből, no és mai változataiból kiindulva – „az élet, az élőszó, a párbeszéd iskolája” (Grundtvig, Frederik Severin a népfőiskolát „feltaláló” dán lelkes-püspök, költő-író szavaival), azaz elsősorban egymás segítő, átvilágító helyzetbehozásának, az átélésnek, a saját kreativitás kibontásának, a lehetséges életmodellek vizsgálatának és gyakorlásának helye, némi eszközhasználati képesséssel, ilyen irányú tapasztalatok átadásával is persze. (Noha vigyázunk mindig arra, hogy lehetőleg senki ne próbáljon utánozni senkit, még korábbi önmagát se.)

Aki még nem próbálta nem tudhatja, de ég és föld a különbség e között a modell között, és jószerivel minden más iskolamodell között. Magyarországon szinte senki nem tudja ezt igazából, így nem elég, hogy a hivatalos Népfőiskolai Társaság a lényegyet tekintve félrevezeti a népet, azt hirdetvén, hogy (leegyszerűsítve) a népfőiskola tulajdonképpen bármilyen lehet (nem is túlzok igazán, tessenek csak utána nézni!). De hogy hatásos példát hozzak: imígyen nevezheti a lakitelki hotel, konferenciaközpont és pártkader-továbbképző magát szintén népfőiskolának. (Ez év fordulóján kaptam meg a tavalyi és jövőendő programjukat: semmilyen igazi népfőiskolai program nincs benne. Az igazi népfőiskolában ugyanis a résztvevők szinte soha nem csak passzív hallgatói, nézői az ott történeteknek, nem egyszerű halfogyasztók, hanem maguk is tanulják, gyakorolják a hálókészítést és a halászatot!)

Indulás, meghívottak...

Miután már próbált emberekkel vágtunk neki az előkészítésnek, nem sok szóba került annak megbeszélése, hogy a Magyarországon kialakult, lehetségesnek bizonyult, minimálisan még éppen megfelelő egy hetes programba beleférő két-három „elméleti” alapozásnak, előadásnak, avagy, helyesebben látóköri (e fogalmat később kicsit bővebben megnézzük majd!) inspirációnak mit is veszünk, és kit próbálunk meghívni. Első vendégként **Miklóssy Endrét** választottuk, akitől Karácsony Sándor életművéről, és különösen a tárgyunkat érintő „felnőtt továbbképzési”, a ’45 után tiszavirág-életű szabadművelődési tanácsbéli próbálkozásairól kívántunk hallani. (Ebben a tanácsban egyébként még Hamvas Béla is részt vett, de ez nem tartozik szorosan a tárgyunkhoz ezúttal.) A másik meghívottunk egy intézmény lett, illetve onnan vártunk inspirátort, éspedig a Lélekgyógyászatról jelképekben című (szerk. Vas József, Balassi kiadó, 2000.) könyvvel jelentkező Borsod megyei, csanyiki pszichoterápiás osztályról.

Miután sajnos ez utóbbi választásunkat könnyebbnek érzem megindokolni, mint az elsőt (Karácsony Sándor, de alighanem Miklóssy Endre nevének általános ismeretlensége okán), evvel is kezdem. Amikor elolvastam könyvüket (könyvgyűjtő koppenhágai Hamvas Klub elnökünknek, Kovács László Béla matematikusnak, a látókör módszer „újrafeltalálójának” köszönhetően), kicsit megdöbbsentem, de valahogy igen természetesnek is hatott, amit a pszichiátria módszereit illetően olvastam. Előre bocsátva: nagy vonalakban ugyanazokat a művészeti alapgyakorlatokat használják – igaz, külön csoportokban –, amelyeket mi is.

Evvel még foglalkozunk majd, de most jön a legérdekesebb. Amire ugyan teljesen csak a már megérkezett két inspirátor, a pszichológus **Dr. Urbán Éva**, és a drámaterapeuta, tanár **Varga Zoltán** derített fényt bevezetésükben, de úgy gondolom témánk jobb megvilágításához itt a helye.

A pszichoterápiás osztály jószerivel már fennállása óta bentlakásos „

népfőiskolaként” is működik. Mit is értsünk ezen? Röviden: először is tudnunk kell, hogy amint Urbán Éva és Zivák Ildikó a könyvben megjelent Emberek a Taigetoszról – avagy a „Totál Vítál” áldozatai című írásukban is érintik, a hozzájuk beutaltak túlnyomó része attól depressziós, illetve mutat ki különféle problematikus pszichés tüneteket – véleményem szerint teljesen normálisan –, mert a szép új pénzvilágban selejtnek, vagy még rosszabbnak érzi magát. Amikor pedig a különféle gyakorlatozások nyomán így, úgy MAGukhoz térve elbocsátják őket, akkor az évek alatt kialakult kapcsolat alapján szinte rögtön beutaltatják magukat a következő menetre, amire úgy egy év múlva kerülhet sor általában.

Viccesnek hathat elsőre, de sok helyen elmondtam, egyik-másik, a népfőiskoláról írt korábbi dolgozatomban már kifejtettem, hogy mondjuk tanulmányi, továbbképzési felelősként, munkaadóként úgy egy-két évenként mindenkit „beutalnék” legalább egyhetes népfőiskolai felnőtt-továbbképzésre, már csak a mentális egészségünk megőrzésének, avagy feljavításának érdekében is. (A talán még enél is fontosabb indokokról hamarosan.)

Természetesen nagyon tetszetek a dráma-, zene-, táncterápiás csoportmunkáról szóló beszámolóik is, különösen az igen összefogott, de mégis alapos szakmai indoklás és a bibliográfia (csak ajánlani tudom e szempontból is!). Visszaidéződött a művészeti oktatói munkám első komolyabb konfliktusa, amikor is a Nemzeti Galériában, a Várban azt szorgalmaztam, hogy a szélesebb körben is alkalmazásra szükségesnek talált GYIK Műhelyes (Gyerek és Ifjúsági Képzőművész Műhely) módszereink kidolgozásában vegyenek részt szociológusok, pszichológusok és terápiás szakemberek is. Akkor, a '80-as években nem lett persze semmi a dolgából (azóta se, ki tudja, miért?), de jómagam ebben az irányban is próbálkoztam a képzések résztvevőivel és munkatársaimmal együtt.

Arra, hogy a sok hasonlóságon túl mi is a különbség a pszichoterapeuták és a magunk törekvései között, a maga helyén majd vissza fogok térni. Itt csak annyit, hogy a meghívottakkal eltöltött fél nap - mindkét félnek - igen érdekes és hasznos volt!

Most jön a neheze. Persze, ha egy dálnak elmesélném, hogy a mi „Grundtvigunk”, a XX. században a magyarságot végre (ismét?) a maga nyelvi, filozófiai öntudatára, társaslelki feladataira ébresztő tanár, nyelvtudós, lelkész, publicista Karácsony Sándor még a tanítással, és a magyar nyelvvel foglalkozók nagy része számára is ismeretlen (!), hát legalábbis nagyon furcsállná a dolgot.

A mi egyébként elég művelt vértessaccai résztvevőink között is ez volt helyzet. Mondhatni, hogy rajtam, és a magát a korábban betiltott, manapság meg lassan az elfeledett (elfeledtetett?) nagy magyarok szakértőjévé, megírójává is képző Miklóssy Endrén kívül csak néhányan hallottak róla, olvasni csak mi olvastuk.

Csudák csudájára azonban nem elég, hogy 2002-ben, a '49-es első kiadás óta először megjelent néhány alapvetően fontos írása Ocsúdó magyarság címmel,

Szokásrendszer és pedagógia alcímmel (szerk. Kövendi Dénes és Deme Tamás), de a fent említett pályázati pénznek köszönhetően minden résztvevő megkaphatta ajándékba a vaskos könyvet.

(Egyébként Miklóssy Túl a tornyon melyet porbul rakott a szél című könyvével együtt, amelyben Fülep Lajos, Hamvas Béla, Karácsony Sándor, Kerényi Károly, Szabó Lajos és Várkonyi Nándor legfontosabb tanításainak bemutatása közepette a szerző sajátos – hamvasi humorú – apokaliptikus világvégével is szembesülünk. Magunk között szólva, ha e voltaképpen semmire sem használt életműveken kívül nem lenne semmi más a kezünkben tanításra, emberségünket és magyarságunkat tekintve, szerintem akkor is teljes értékű „tananyag” állna a rendelkezésünkre – sőt!)

Nem jutott ugyan időnk sok olvasásra a voltaképpen merő gyakorlatozásból álló (!) egy hét alatt, de azért a könyv egyrészt megtámogatta a Karácsonnyal (Miklóssyval) töltött fél napunkat, másrészt pedig a legkiválóbb elméleti alapot nyújtja e dolgozat számára.

Amennyiben az amúgy is meglehetősen nehezen elmesélhető, hiszen gyakran elsöre szinte vicces játszadózásnak ható gyakorlatsorok értelmét, és célját is gyönyörűen megmagyarázza – utólag is. Ide tartozik, hogy e gyakorlatok, és instrukciók (ez is kulcsfogalom!) kidolgozásához annak idején mindenekelőtt a Hamvas szamizdat (majd a lassan kijövő életmű), és Karácsony Sándor (először csak a Széchenyi könyvtárban olvasható) életműve, kiváltképpen A magyar észjárás alapján indultam, indultunk neki. (Mondhatni – talán még éppen időben – körbe ért a dolog!?)

Márpedig a dán viszonylatba állítva kierkegaard-i jelentőségű Hamvas nélkül „még csak lehet élni valahogy – csak nem érdemes” (hogy egy ifjúkorombeli szlenggel próbáljam megvilágítani valamennyire a helyzetet), Karácsony nélkül, magyar embernek igazán magyarul élni NEM LEHET. Csak szenvedni az „idegen rendszerű gondolkodás” (K. S.) okán. Lehet, hogy kicsit durvának tűnik ez az ex chatedra kijelentés, de lesz ez még indokoltabb is, bármilyen kényelmetlenül hangozzék is elsöre a dolog. Mondhatnám (mondom!), hogy tessék olvasni. Életműve – olyasformán, mint Hamvasé – „hologramatikus”, azaz valójában bármely kisebb egységében valahogy benne van az egész. Persze vannak kiemelkedőbb dolgozatai, és egy bizonyos tisztulás is jellemzi azért az idők során, főként a nagyon fontos, és sok vitát kiváltó magyar alapfogalmait illetően.

De lássuk végre a medvét, azaz valamely mottószerű Karácsony szöveget, aminek alapján nekifoghatunk voltaképpeni tárgyunknak, a „Haza a MAGasban” képzés alapjainak leírásához.

Fogalmi alapozás

Természetesen az Ocsúdó magyarságból vesszük, a szerkesztők által is egyfajta

összefoglalásnak szánt utolsó, Ocsúdó magyarság című, A magyar nevelés aktualitása európai [ma nyugodtan idetehtjük: és globális, egyetemes] viszonylatban alcímű fejezetből. Legszívesebben ideírnám az egészet, mert nem csak alapvető és briliáns magyar okfejtés, hanem mert olyan magyarságot (emberséget!) felszabadítóan működik, hogy az néha már maga az eksztázis. (Majd látni fogjuk, hogy nincs e gondolatmenetben a legkisebb kiválasztottság mánia, kivagyiság, vagy ún. nagyképűség sem, addig még nemes ellenfeleinket is arra kérem, előlegezzék meg legalább a legjobb szándékot!)

„A magyar nevelés európai [globális, egyetemes] és magyar aktuális problémája: a másik ember” Ez a fent említett fejezet egyik alcíme, és valójában a legfontosabb emberi alapkérdésbe is vágunk bele rögvest. Mert miért a „másik”, és nem a személy mondjuk, mint Hamvasnál? Tessék megnyugodni, ugyanarról van szó, csak mondjuk, elsősorban a világi oldalára koncentrál a dolognak! De miután ez a mi módszerünk alapkérdése is, hát kicsit el fogunk időzni evvel a tétellel itt. Mit is mond Karácsony Sándor a másik emberről?

„Az egyén akkorra ért meg, akkorra nem gyerek, kölyök, vagy ifjú többé, mikorra felfedezte, és életébe szerves elemként iktatta be „a másik embert”. Amikor tehát már odaadni, szolgálni, áldozni és szeretni tud. A gyermek is ismeri a másik embert, de csak, mint saját énjének kiegészítő részét. Az ő világában a másik ember segítő, vagy gátló elem, vagy arra való, hogy hasznát vegye, vagy arra, hogy kikerülje. A gyermek nem tud még másokhoz képest, vagy éppenséggel másokra nézve élni.”

„A közösségre vonatkoztatva sincs mindez egyébképpen. A közösségnek is érne kell, hogy a másik emberre nézve tudjon élni. A mi közösségünkben mostanában tudatosul a másik ember, jelül annak, hogy ez a közösség mostanában kezdi „levetni gyermekcipőit”. Kilépett gyermekkorából, megnőtt, felserdült, embernyi emberkorba jutott. A mi közösségünk pedig az emberiség euro-amerikai krisztianus magyar közössége.

Az csak természetes, hogy ez a magyar közösség nem magának való életet élve bajmóldódik a másik ember képzetével. Az egész krisztianizmusnak ugyanaz a gondja. Euro-amerikanak is. Az emberiség nem krisztianus, de öntudattal rendelkező, gondolkodni szerető és képes nagy részének nem különben.

Ez a közösség gyermek-, serdülő- és ifjúkorában is látta, ismerte „a másik embert”, de gyermek-, serdülő- és ifjúmódra látta és ismerte, mint segítséget, vagy mint gátat, s felhasználta vagy igyekezett elhárítani, de nem hozzá képest és nem reá nézve élt.

Történeti szempontból azt jelenti ez, hogy a másik ember problematikájában sem pro, sem kontra nem szerepelhet senki sem az előidőkből.” [„Maroknyi” bölcsét, szentet, tanítót stb. kivéve, gondolom.]

Gyanúsán úgy mutatkozik ugyan, akármerre nézek, hogy a tanár úr által vázolt

problematika UGYANOLYAN AKTUÁLIS ma is, mint az ő idején. Sőt! A globalizáció álnéven ismert pénzemberi, piaci tébolyda csak még inkább kiélezte például a „gazdag”, sunyin zabráló, földet, embert habozás nélkül, akár az önveszélyességig kizsákmányoló, a fentiek alapján óvodáskorú, keresztyén (?) euro-amerikai, és az emberiség maradék, nagyrészt szinte emberként sem kezelt nagyjából nyolcvan százaléka közötti ellentmondásokat.

Persze a piacosított, hajszolt, egoista euro-amerikai sem áll valami jól önMAGával sem, hogy a TÁRSadalmatlanságait ezúttal ne is próbáljuk vázolni.

No de, hogy is néz ki mindez az egyén felől nézve?

„A „másik ember” képzeje csak akkor nem fikció, csupán akkor valóság és igazság, ha az egyik embertől független, autonóm valami, s mint ilyen, szerves TÁRSA annak. E törvényszerűség különbözteti meg azt a kollektívumot, amely mi vagyunk régebbi gyermek-, kölyök-, és legénymagától: vannak dolgok, amelyek nem magunkon, hanem kettőnkön állnak. Ezek a „dolgok” mind: vonatkozások. Egyik sem „ez”, vagy „az”, valamennyi: egyik a másikhoz képest. [!]

A nyelv, a művészet, a társadalom, a jog és vallás csupa olyan vonatkozás, amely kettőnkön áll, az egyik és a másik emberen. (...)

Az a kollektívum, amely éppen mi vagyunk, ott vált felnőtté, ott hagyta abba a gyerekeskedést, kölykösködést és legénykedést, ahol rádöbrent, hogy a másik ember minden vonatkozásában teljes jogú és az egyik emberrel egyenjogú „társ”, tehát nem lehet sem birtokba venni, sem elhanyagolni.”

[Minden kiemelés, írásjegyzáshoz K. S.!]

Nos kérem, aki nem vak, láthatja, hogy nem váltunk mi felnőtté sehol (nagyon kis számú kivételtől eltekintve). Se otthon, se világszerte. Az egyik a másikhoz képest alaptétel valójában leginkább úgy néz ki, hogy az egyik leszabadversenyezi a másikat, és...

Az emberi alapképlet, az egymásra néző, egymásra „tekintettel lévő” két ember, pár, szülő-gyerek, munkatárs, szomszédság, hivatalnokkal való viszonylatai pedig olyannyira mérgezetek, hogy nem is folytatom ezt a felsorolást tovább. Persze nem csak magyar problematika mindez. Itt most nem kívánok belevágni annak elemzésébe, hogy mellérendelős „aranykori” anyanyelvünk (sajnos többnyire ki nem bontott lehetőségeiben) mennyivel alkalmasabb még mai, pszeudo-tudományos zsargonnal és biznysz-zagyvaságokkal mérgezett formájában is, az árnyalt helyzetfelmérésre, valódi párbeszédre, mint az általam (és mások által) elemzett, ismert nyelvek többsége. Inkább nézzük meg röviden, milyennek is kell(ene) lennie a „magyar” nevelésnek, amennyiben Karácsony Sándorral közösen feltesszük, hogy:

„Az egyén csak társaskapcsolataiban ember, viszonyaiban működik, s csak abban nevelhető. Az egyén nevelhetetlen, mert autonóm lény.”

(Gondolkozzunk el azon, hogy miért nem jutott még ez eszükbe pici koruktól

folyó idomításaik közepette. Itt is tisztelet a kivételeknek!)

„A magyar nevelésnek szabadnak kell lennie, másképpen nem sikerülhet. A szabadságnak két kritériuma közül az egyik az objektív. Határolt térben, kimért időben, oki viszonyban nincs szabadság. Csak a transzcendens biztosítja az igazi szabadságot. (...)

A szabadság másik kritériuma a primitív. Csak az olyan cselekvés őrizheti meg autonómiáját egymásravezetése közben, amely egyformán életre-halálra megy, tehát egzisztenciálisan komoly. Nem mérícskél, nem adagol, nem pótol pótszerekkel lényeges dolgokat, hanem apait-anyait belead becsületesen. Az ilyen magyar módra szabad nevelésben nem az a formai tendencia, hogy ki-ki megőrizze és biztosítsa a maga egzisztenciáját, tehát nem életre tör, hanem halálra. A halál csak a határolt térben és kimért időben, oki viszony végokaként borzalmas és kerülendő. A határtalan tér, időtlen idő megfoghatatlanul csodálatos embereinek nem meg kell idő előtt, hanem dolguk végeztével meg szabad halniuk. (...)

Csak természetes tehát, ha ilyen körülmények között a létezés magyarul minduntalan újrafogalmazandó. Nem lehet életre-halálra sakkozni úgy, hogy az ember nagy nehezen sakk-könyvekből bemagolta és most alkalmazza a lépéseket. (...)

A minduntalan újrafogalmazás kötelezettsége azért egyetlen formája a létezésnek, mert nevelés közben csak egyetlen magatartás áll módunkban: egész valónkkal viszonyulunk a másik felhez. Sohasem tudhatom, mitévő legyek a következő pillanatban, mert az attól függ: a másik embernek miben és hogyan lehetek szolgálatára. Még áldozat árán is. Mert szeretem a másik embert. Vele, általa, reá nézve élek.”

Tessék parancsolni. Itt a feladat, a felnőttképzés lényege. Aki nem hiszi, járjon utána! (Nem fogja megbánni.) Engem meggyőzött, tapasztalataink visszaigazolták. Azon talán egyezkedhetnénk, hogy van-e ennél átfogóbb, mélyebb, magosabb emberkép általában, mármint egymásra nézvést (aki jobbat tud, szóljon!). Viszont abban egyetérték mindenki, aki azt gondolja, hogy ha ezt a fenti definíciót olvasnánk a lehetséges tanítványok fejére meghívóként, a legtöbbje inkább világgá futna. Nem is olvassuk. A képzésen sem. Ez az egy alkalom kivétel volt ebből a szempontból. (És akkor még a Szentkúthy szavával „seggberúgós” Hamvas mester „felnőttképzési” tanácsairól mélyen hallgattunk – ezúttal is!) De biztatásként talán idefűzöm, hogy még idáig minden képzés végén mindenki (aki akarta) pontosan megértette visszamenőleg az összes mozzanat célját és értékét, akár még a fenti mélységben is.

Mit is csinálunk hát?

Talán kezdjük a legelején. Eddig még mindig gondot okozott annak tömör, hogy ne mondjam szlogenszerű megfogalmazása, hogy voltaképpen mire is invitáljuk a

**Tompa Anna: Északi táj
akvarell**

résztevőket. A fentiekből remélhetőleg lassan már érthető transzcendens (értésében: mindenséges) okokból is ugyan, de...

Voltak persze könnyebb, vagy annak tűnő esetek, mint például az utolsó, ahol kicsit talán túl egyszerűen, de lényegében avval oldottuk meg a dolgot, hogy „aki a népfőiskola iránt érdeklődik, annak nálunk a helye”. Pedig hát ugye már a Haza MAGasban cím is némi töprengésre készíthetett volna (egyesekeket készíttetet is); de erre még a legvégén visszatérünk.

Volt azután olyan eset is, amikor mintegy csapatépítési alpmunkaeszközként szerepelt a módszer (mint például a Szigetvár környéki értelmiségi csapatépítő képzés esetében). A fiam, azt követően, hogy részt vett egy ilyen kurzuson Drávafokon, egy darabig „indíttatás-intéző” akart lenni (az ő szava!), aki becsábítja az embereket – önnön legjobb érdekükben – a képzésre. Ezt ítélte ugyanis a legnehezebb feladatnak az egészből. (Ma kínait tanul az ELTE bölcsészkarán.)

Neveztük már beavatásnak (nem is egészen ok nélkül, amint majd látható lesz), személyépítésnek, meg csak a csuda tudja még minek nem. Vigasztalásul elmondhatom, hogy a dán népfőiskola 150 éve magyarázza önmagát, a bizonyítványát (azaz éppen a bizonyítvány nélküliségét többek között) lényegében nem sokkal több eredménnyel, mint mi. **Ugyanis itt olyasmiről van szó, amit, mint minden igazán értékeset csak végigcsinálva, átélve lehet megérteni igazán.**

Még előrebozsátánám, hogy képzett, rögtönözni, és a résztvevőket is megszólaltatni képes muzsikussal nélkül is meg lehet (talán) csinálni az egészet, legalábbis a legalapvetőbb alapszinten, de akkor a levezénylőre hárul a zenei rész is, ami olyan teher, hogy senkinek sem ajánlom fölállalni. Arról nem is beszélve, hogy az viszont mindenképpen erősen ajánlott, hogy legalább ketten legyenek instruktorkok. (Akik már próbálták a dolgot, és tisztában vannak minden mozzanat értékével, így tehát konzultálni is tudnak arról, hogy mi történik, mi legyen a következő lépés stb.)

Azt nem állítom, hogy ideális az lenne, ha minden műfajt, a képzőművészettől a drámaig egy-egy (avagy netán kettő-kettő, férfi-nő, öreg-fiatal stb., mint a Várban hajdanán) a szakmában is járatos valaki vezényeljen le, de ártani nem ártana, az biztos.

Ezúttal (már harmadszor!) Mezei Szilárd zentai muzsikussal és zeneszerzővel lettem társam.

Az első nekirugaszkodásban, jó ázsiai szokásként sokáig senki nem tudta, hogy akkor most ki is fog jönni. A második szakaszban (már magam is Pesten lévén) hirtelen, mintha még a maximális 20 (tíz pár) résztvevőnél is jóval többen jelentkeztek volna. Aki ismeri az otthoni kaotikus munkahelyi viszonyokat, egészségi állapotokat stb., azt nem fogja meglepni, hogy végül mégis éppen csak elértük a minimumot, a tíz főt (öt pár), amikor elkezdtek.

Ezen minimum-maximum számok bizonyára jól megindokolhatóak lennének hol-

mi csoportdinamikai kutatások eredményeivel, de feladatunkhoz elégnék érzem, ha azt mondom, hogy minden tapasztalatom, tapasztalatunk ezeket a számokat igazolta vissza. Ennyien még mindig figyelni tudtunk egymásra. És még valamit az összetételről. Mind dániai, mind otthoni tapasztalataim szerint a korban, nemben, származásban, képzettségben, lakóhelyben és egyéb tekintetben a lehető leggazdagabb összetétel a legjobb a résztvevők számára. A felelős instruktor számára persze minél gazdagabb, annál nehezebb; de hát valamit valamiért, ugye.

Annyi még azért idekívánczik, hogy biztosan nem lenne hiány résztvevőkben, ha csak a mindenkori munkanélküliek megkapnák e lehetőséget, persze közpénzből fizetve. (Tudom, tudom: álom, álom...)

A helyről, röviden

A helynek olyannak kell lennie (nem baj, ha némileg kicsit ingerszegény környezetben, faluvégén stb. található), ahol mindenekelőtt van egy nagyobb terem, lehetőleg mozgatható (eltüntethető és helyreállítható) bútorzattal, székekkel, asztalokkal. Kell lennie persze elfogadható és elegendő női, férfi szálláshelynek (nem baj, ha kétágyasak a szobák, de az sem, ha csoportos a szállás, dirigensként viszont eddig mindig ragaszkodnom kellett az egyágyashoz, olyan kimerítő az egész napos mindenkire figyelés), természetesen kielégítően működő vizes helyiségeknek, és szerény, de tápláló kosznak (manapság már lehetőleg vegetáriánus választékkal is).

Itt méltatnám néhány szóban a vértescsai Falugondnokok Házát, amely minden szempontból megfelelő volt. Kivéve talán a csak szűkösen elég tantermet, ahol kényes, nehéz bútorzat jelezte, hogy szegény falugondnokok a továbbképzéseiken talán csak a cigarettaszünetekben mozoghatnak. Amúgy minden zug és mozzanat nagyrészt felnőtt-továbbképzésre van tervezve, és valóban csak ajánlani tudjuk hasonló célokra.

Bevezetés

Az első bemutatkozás tónusa természetesen nagyon fontos. Itt némileg megkönnyítette a helyzetemet az, hogy a ház gondnoknője bevezetésként elmesélvén a volt parasztporta átépítésének kalandos történetét, több ízben olyan területre is tévedt, amire az előhangol ó beszédemben később hivatkozhattam, elég szép, levegős panorámát vázolván az előttünk álló feladatok köré.

Vegyük csak azt, hogy a házat a falugondnokok, csakúgy, mint falugondnokságukat, igen nagy részben a ma már szinte legendás patrónusuknak, szövetségi elnöküknek, Kemény Berci bácsinak köszönhetik, aki ráadásul egyetlenként reagált vagy tíz évvel ezelőtti cikkemre a Magyar Szemlében, amelyben először próbáltam felhívni az értelmiségi közvélemény figyelmét e dolgozat témájára: a folya-

matos ember-magyar-felnőttképzés szükségességére, és az általam kitanult „dán típusú” népfőiskolás módszerére. (Egyik résztvevőnk igen hamar meg is találta a ház kis könyvtárában a folyóiratszámot, így végül mindenki megkaphatta a cikk fénymásolatát.) Berci bácsi révén jutottam el az ország sok falusi és városi civil tanácskozáására, és ennek köszönhetően találkoztam a mostani szervezőkkel is. Az már a sors iróniája, hogy Berci bácsi sajnós úgyszólván immúnisnak mutatkozott az általam hozott népfőiskolára, de persze viszonylag könnyű dolga volt, hiszen gondosan elkerülte, hogy velem együtt részt vegyen akár egy bemutató képzésen is. („Utálom a művészetet és a művészeket!” – vallotta be egyszer nekem Dániában. Lelke rajta. Csak ne vállalt volna népfőiskolai tótumfaktum funkciót is...) Szerencsére a tanítványai nem utálkoztak, hanem kipróbálták a dolgot, és hát ezúttal ott ültünk az általa megálmodott falugondnoki továbbképzési központ nagytermében.

Lényegében csak arra emlékszem a beszédemből, hogy sikerült annyira fellelkesítenem hallgatóságomat, hogy a gondnoknő őszinte sajnálatát fejezte ki, hogy nem tud ő is részt venni a kurzuson.

Az biztos, hogy elmondtam mindent, ami eszembe jutott arról, mennyire fontos a gyakorlás, és szorongás nélkül tekinthet mindenki rögtönzéseink elé, mert senkitől nem várunk el semmiféle, már akárhol látott vagy próbált megoldást, receptet. Itt megjegyezném, hogy egészen máshogyan, sokkal kreatívabban is lehet indítani. Ott és akkor jutott eszembe például az a még ki nem próbált változat, hogy arra kérünk mindenkit, mutatkozzon be az első körben aszerint, ami szeretne lenni (vagy ami nem), és hát oly módon, ahogy éppen eszébe jut. Ha az asztalon táncolva, hát úgy. Ezúttal csak mindenki elmondta, hogy hívják, mivel foglalkozik, hogy került közénk, és mit vár a kurzustól.

Bemelegítés

A vacsora után a már régen bevált mozgásos alapgyakorlatokkal láttunk neki fellazítani, amit csak lehet, és hát megpróbálni kicsit jobban egymásra fókuszálni, mint a hétköznapi hajszájában általában. A falak mellé pakoltuk a bútorzatot, hogy a legkisebb helyet foglalja el.

Először bemelegítettünk, körbe-körbe tekergetve magunkat, le és föl, csúszva-mászva (igen fontos az erre alkalmas ruházat és cipő a poggyászbán), feszítve-lazítva, lehetőleg gyerekkorunk óta szinte soha nem próbált tartásokban. Azután egy elég hosszú menet következett. Párokat alakítottak a résztvevők és felálltak egymással szemben, bő vívótávolságban. Először ujj- és kézmozdulatokkal mozgatta az erre egész testtel reagáló társát az egyik sor, majd váltottak. Azután a párok is cserélődtek. Így ment körbe a feladat, mindenki mindenkivel próbálta. Majd ugyanez az irányítás vállal. Majd csípővel. A lábakkal. Végül pedig az volt az

instrukció, hogy mindent használva (persze a legfinomabb mozdulatokkal, figyelve a párjuk reakcióira) próbálják mintegy megmintázni a másikat egy előre kitalált pozitúrában. Ezt a gyakorlatsort azután többször végigcsináltunk a hét során mintegy bemelegítésként. Volt olyan képzés is, ahol csak a szemeket, csak a lábujjakat, sőt fülhegyet használtunk végül, szinte kivétel nélkül sikerült végmintázatokkal.

Nem hiszem, hogy bárkinek el kell magyaráznom, hogy mi hasznuk van ezeknek a gyakorlatoknak, fizikailag, mentálisan, az egymással ismerkedést tekintve. (Ajánlott olvasmány viszont a Lélekgyógyászatról jelképekben ide vonatkozó fejezete.) De ha valakinek kapásból semmi nem jutna eszébe, hát elkezdheti nyugodtan a fentebb idézett karácsonyi „társaslelki magyar” nevelési alapelvekkel összehozni ezeket a metakommunikációs játékokat. Hiszen éppen ez az egyik alapfeladat ebben a dolgozatban.

Pont

Másnap a szabadon választható, rögtönzött élőzenés reggeli meditáció, és a jó hangulatú reggeli után, amit egyetlen nagy asztal körül költöttünk el (ez így ajánlott minden étkezéshez), és folytattuk, illetve előlről kezdtük a művészeti gyakorlatozást, a lazítást, a teremtőerő kibontását. Először mozogtunk kicsit, átrendeztük a termet, ki-ki oda ült asztalával, székeivel, ahol a legjobban érezte magát. Az instrukció az volt, hogy egy A 4-es papíron (A 3-as az igazi, de ezúttal sajnos nem volt elegendő) egy pontból kiindulva ceruzával a lehető leggazdagabban, változatosabban osszák fel a teret, a ceruza lehetőségeit a lehető leggazdagabban kihasználva. **És rögtönözve!** Annyi papírt próbálva, amennyi jólesik. Azután a legszimpatikusabbnak talált megoldássort szem előtt tartva egy A 3-as akvarellpapíron vízfestékkel ki is színezték egy változatot. Ez ugyan csak amolyan ráadás volt, hiszen aligha lehet elvárni, hogy aki soha nem próbált hasonlót, néhány óra alatt ráérezzen arra, hogy hogyan tudná ugyanolyan szabadon használni a festéket, ecsetet, mint a ceruzát és a fehér papírt, amit bizony majd mindenki (mindig) megtanult e néhány óra alatt érzéssel és szabadon kezelni. (Ezen tapasztalatra majd konkrétan is szükség lesz a későbbiekben.)

Annak bizonyítására, hogy mennyire „transzcendens” volt e feladat (lásd a Karácsony Sándor-i követelményt), talán elég itt arra hivatkozom, hogy e gyakorlatot (noha különféle változatait tucat számra alkalmaztam korábban, a GYIK-ban is) a Korán alapján találtam ki, nagyjából két éve.

„Azt beszélnek, hogy a Próféta kimondá: A Korán minden szent könyvet tartalmaz, és a Sura Fatihában (első fejezet) benne van az egész Korán, és a Basmala („Allah nevében...” stb.) tartalmazza a Sura Fatihát, és a Basmala benne van a Baban (első betű) és a Ba az alá pötyyintett pontban.” (Madsen: Islam og sufisme című könyve nyomán.)

Tiszta holográfia, nem? Nem kell idegeskedni, nem konvertáltam iszlámra (bár az ezoterikus szufi legalább annyira vonzó számomra a lángoló istenszerelmében, mint mondjuk a keresztény német Eckhart mester talán kicsit hűvösebb, de nem kevésbé önzéselfeladó misztikája), viszont az a témánkra tartozik, hogy kurzusunk a vallásokat tekintve teljesen ökumenikus, a szó létező legnemesebb értelmében magánügynek tekintjük a dolgot, és csakis annyiban érdekes, hogy miképpen is hat valaki vallása arra, hogy mit és miként tesz a másikkal kapcsolatban. (Lásd újra a Karácsony Sándor-i kritériumokat.) Volt közöttünk ezúttal is erősen hívő katolikus keresztény, gyakorló zen buddhista, a védák alapján indiai mesternél tanuló aszkéta, Tao- barát, és csak a csuda tudja milyen árnyalata még a vallásosnak is nevezhető alapállásoknak.

El is meséltem persze az instrukció eredetét, miközben a csoport elmélyülten alkotott, sőt tőlem telhetően még az arabeszket is megrajzoltam, és fölraktam a falra. A feladat közben ehhez illő zenét hallgattunk.

Ha már itt tartunk, azt is elmondom, hogy az olyan időkben, amikor jó a háttérzene, ajánlott egy világzeneileg elég átfogó, főként rögtönző, improvizatív, intuitív szabadzenei repertoárból bemutatni a lehető legszélesebb választékot. Ennek is kapcsolódása van az összes további (elsősorban persze a zenei) feladathoz.

Tér

A képzőművészeti alapgyakorlatozást természetesen háromdimenziós feladattal, éspedig a legegyszerűbb anyagszükségletű papírmintázással folytattuk. Az instrukció szerint először az A 3-as műszaki rajzlapot a lehető leggazdagabb módon össze kellett tépni, majd a darabokból ragasztóval egy, a saját anyagának teherbírásával és formáival összhangban levően az elérhető legmagasabb plasztikát építeni.

Ezután jól megnézve lehetett némi színezéssel hangolni, majd egy titokban tartott címet találni neki. Ezután mindenki körbejárt, jól megnézte mindenkiét, és mindenki címet adott mindenkiének. Mondanom sem kell, hogy nagyon fantázia-dúsak voltak mind a formák, mind a címek.

Volt már olyan képzés is, ahol végül a címetek körbe-körbe adva-forgatva, dúdolvá, nyögve, énekelve igen érdekes szeánsz lett a foglalkozás vége mindenki öröme. Íme egy sorozat Vértesacsáról (az első cím az alkotótól): Fejbe vert félkarú lyuk, Teuton kard; Atomtámadás, Géppisztolypuszi; Felfelé, A szamuráj az űrbe tart; Keserű harcok, Rendezetlen Repülők Repkednek Rendületlen; Fáklyák, Égő és nem gyulladt.

(Egyszer igen jól történt az említett keringetés Bicsérdén, roma falugondnokokkal, polgármesterekkel és megyei képviselőjelöltekkel együtt, akik soha nem tudták volna elképzelni magukról ezt a bolond, szabad, vidám alkotói örömet. Ez per-

sze érvényes volt a többi mozzanatra is. Talán ezért sikerült végül olyan jól az egész. „Szupervíziót lehet csinálni ezután is, ezen népfőiskolai alapozás nélkül is, csak nem igazán érdemes” – mondta volt az egyik szupervízor az esemény végén.)

Művészet

Idekívánkozik néhány fontos gondolat a művészetről. A GYIK-ban esett meg először, hogy egy remek hangulatban végigcsinált gyakorlatsor végén a gyerekek, nézven a fentebb leírtakhoz hasonló módon instruált, szebbnél szebb kis agyag plasztikáikat végeredményül, és azt kérdezték: „Ez már művészet, Ervin bácsi?” Ez a kérdés azóta is fölmerül így-úgy, megpróbálok hát röviden válaszolni, mint annyiszor. A munkák frissességére, formagazdagságára, fantáziadús voltára a legtöbb képzőművészeti egyetemista is büszke lehetett volna. Azt hiszem, valami olyasmit mondtam, hogy úgy néznek ki, de az igazi művészet az alkotóban végbenő alkímiai folyamat, amelynek lehető végeredménye az „aranyember”. Alkímián itt a dolog lényegét értve, vagyis hogy az igazi cél a megismerés, és a hazatalálás, majd ezen itthon-otthonlét gyakorlása, praktizálása a lehető leggazdagabban.

A legérthetőbben talán a kínai és a japán kalligrafikus művészet esetén fogalmazták meg: amikor nem az én alkot, hanem általa, benne a teljesség, akkor a dolog mindkét irányban elérte célját. Az ember a mindenség gyűjtőpontja lesz, és mindenséges kép születik mások örömére is. A műtárgy létrejötténél sokkal fontosabb ez a beérés, de persze a „szellem és anyag párbeszédének” (Grundtvig) szabadságfoka, a vizsgálódás elszántsága oda-vissza hat, a formára is, a szellemre is.

Természetesen a gyerekekre szabottan mondtam el mindezt annak idején, korosztályonként váltogatva a körítést, és azóta is próbáltam gyakorta megfogalmazni ezt a nemcsak a módszerünket, hanem a művészetet is érintő alapvető kérdést.

Szó ami szó, az utóbbi száz év alatt kialakult megélhetési, sőt meggazdagodási művészet, és az ebből élő szakértés (az ideológiai perverziókat is beleértve) elburjánzása óta jószerivel már szinte senki sem tudja valójában, hogy mire is jó a dolog. (Hogy mennyire „jó”, azt a piac mondja meg...) Talán legsúlyosabban érintett a képzőművészet, ahol mintha a legtöbb visszaélés is történe. No de elegendő feladatnak érzem, ha itt röviden megkísérlem összefoglalni a dolgot a módszerünk, illetve tapasztalataink szempontjából.

Megfelelő instrukció esetén (jószerivel) MINDENKI képes ALKOTÓ, kreatív módon játszani-dolgozni bármilyen anyaggal, eszközzel, tárggyal, ez utóbbi fogalmat a téma értelmében is értve. Ezt egyébként nemcsak tanúsíthatja kicsi és nagy, mindenki, akivel eddig együtt próbálkoztam, hanem e beszámoló további menete is bizonyítani fogja.

Úgy találtam, hogy a sokak által felpanaszolt legfontosabb, azóta csak még in-

kább elfajult múlt századi kórtünetek, a művészet érthetlenné, elitisztikussá és/vagy szélhámossá válásával, avagy a mákonyos, övön aluli, biznisz-tömegkultúra lélekmérgező voltával kapcsolatban csakis ebben az irányban gyógyíthatók.

Aki MAGa megtapasztalja, miről is van szó, nem vezethető félre olyan könnyen, és értékelni tanulja a valódi alkimista erőfeszítéseket. Noha tudván-tudja, hogy a művész helyette ugyan nem válhat „arannyá”, még ha olyan kezűgyessége is van netán, hogy röptében a legnagyobb részletességgel le tud rajzolni bármit. De azt is tudja, hogy semmiféle kezűgyesség nem mentesíti a művészt az alkimista feladat alól. Jó esetben még azt is, hogy az igazi művészethez semmiféle kezűgyesség, vagy abszolút hallás stb. nem kell.

Akinek ennyi jó kevés, annak azt is el szoktam mesélni, hogy **az alkotó munka, a szabad próbálkozás az általam olvasott legérdekesebb, japán kreativitás-kutatás szerint is mindenképpen hasznos, amennyiben maradandó, és minden egyéb feladatra is átvihető kreativitás-növekedéssel jár együtt.** Természetesen személyre szabott fokozatokban és formákban.

[Figyelem! Semmilyen módon nem kívánom itt értékelenné, netán hamissá minősíteni az esztétikai vizsgálódók erőfeszítéseit általában. Jómagam a mai napig élvezettel olvasgatom például Hegel Esztétikai előadásait, noha nem ajánlanám senkinek, hogy a hegeli definíció alapján induljon neki a dolognak, amely szerint: „A művészet igazi feladata a szellem legmagasabb rendű érdekeinek tudatosítása.” Ugyanakkor például Hans Georg Gadamer Igazság és módszer című filozófiai hermeneutikai vázlatára magyar ember számára meglehetősen nyakatekert, németes okfejtései dacára teli van jobbnál jobb lehetséges instrukciókkal, mind az alkotást, mint a dolog értelmezését, azaz az alkotást és befogadást, mint a megismerés kitüntetett módszereit értelmezve, mind pedig a lehetséges „tanítást” tekintve! Fülel Lajos „királyi töredékeit” (M. E.) is csak ajánlani tudom, különösen ahol a művészetnek a világegésszel való holografikus-hologramatikus kapcsolatáról elmélkedik. Ha már itt tartunk, megemlítem még két kedvencemet, Pilinszky János világmodell esztétikáját (Beszélgetések Sheryl Suttonnal), és Vekerdy Tamás A színészi hatás eszközei című könyvét, amely a színházművészet zen EGYszerűségének világközép voltát értette meg velem annak idején. Hamvas Béla ez irányú munkái pedig az Óperenciás-tengeren, az Üveghegyen, de még azon túl is elemzik ezen alkímiát (Mágia szutra – szinte kézikönyv szerűen, Töredékek az irodalomról stb. Persze nem feledhető azért az sem, hogy: „A valódi társadalmi rendnek nem téziseit, de az emberi élet rendjének alakját és általános elveit a művészet mondja ki azzal, hogy olyan realitás erőivel teremt kapcsolatot, amelynek alapján a rend az emberi létezés minden területén megvalósítható.” (Hamvas: Kétzongorás szonáta) Igaz, éppen a mester bizonyította mind írásban, mind életével, hogy az olyan embernél, aki ezt a kapcsolatteremtést megélte, akármilyen művészeti „mutatványok” (H. B.) által különben, ezen kapcsolat már azon is tetten ér-

hető, hogy miképpen köti meg a cipőfűzőjét.)

Tény, ami tény, ezúttal is kiváló, inspiráló papírplasztikák születtek. (Az egyik beavatáskor nagy tisztelettel, és a beavató általi közlendő szellemében elégettük őket.) Ha időnk lett volna, amint az általunk megsaccolt optimális öt hétbe mindenképpen belefért volna (a dánok 4-5 HÓNAPIG vannak ezeken az iskolákon), akkor a következőkben valószínűleg agyaggal, gipsszel, majd különféle, nagy térkonstrukciókkal folytattuk volna, hogy azután talán valami bábszínház félével, majd maszk- és kosztümszerűség készítésével fejezzük be a képzőművészeti részt. Időnk azonban csak ennyit engedett, így hát ebéd után már nagyot ugrottunk. (Itt sajnos nem tudom ajánlani a Lélekgyógyászatról jelképekben könyvet, mert valamiért nincsen képzőművészeti terápiájuk, és hát szégyellem kicsit, de még kérdeznem is elfelejtettem tőlük, miért nincs.)

Mozgás

A fentebb leírt bemelegítő párosgyakorlatok után különféle játékos, úgynevezett bizalmi gyakorlatokat (vezetés csukott szemmel stb.), továbbá páros térgyakorlatozást folytattunk, úgy, hogy lehetőleg mindenki mindenkivel összekerülhessen, minden változatban. Az időhiánnyal ezúttal is számolni kellett, ezért a két legfontosabb feladatot mindenki csak egy-egy, a sors által kiválasztott párral csinálhatta végig, de legalább valamennyien végignézhették a többiek megoldásait.

Először is mindenkinél a lehető leggazdagabban be kellett mozognia egy kijelölt, úgy 6 x 8 méteres teret. Ahogy jött éppen, **rögtönözve**, vagyis úgy, mint minden egyéb gyakorlatot. Ezután jött az igazi kihívás. Ugyanezzel a céllal, vagyis a tér leggazdagabb bemozgása céljából „**koreográfiákat**” kellett készíteni egymásnak ceruzával, egy A 4-es papírlapra.

E helyt lehetőségem van felhívni a figyelmet az alapvető fontosságú **instruálás** apróbb gondjaira is. Megegett egyszer, hogy a feladat kiadása után meglepetésemre majd mindenki egy-egy szabályos kis, születéstől halálig tartó élet-lét táncdrámát próbált komponálni, több-kevesebb sikerrel. Amikor pedig a zenével kísért bemutatók után csak a térbemozgás gazdagságára helyeztem a hangsúlyt az értékelésben, volt bizony, akit ez érzékenyen érintett. Mondtam persze, hogy meg fogják látni, végül is miért korai ez a komplexitás itt, mégis maradt némi kellemtelen mellékíz a gyakorlat végére. Ezúttal ezt úgy igyekeztem elkerülni, hogy elmondtam e kis kiegészítést, már csak azért is, mert itt olyanok voltak nagyrészt, akik talán majd maguk is megpróbálkoznak az instruálással egyszer. Tudom persze, hogy jobban is meg lehetne fogalmazni e gyökérinstrukciót, csak talán még nem érett meg teljesen ez az ügy. Amennyi lehetőségünk volt próbálkozni az utóbbi tíz évben, nem is csoda...

Summa summarum: ezúttal is remek kísérletek szemtanúi lehettünk, és a Mezei

Szilárd által improvizált zenekísérettel némelyik felvezetés, térbemozgás igazán élvezetes volt a szemtanúknak is. Természetesen ezúttal a fellépés előtt részletelesen meg lehetett beszélni, hogy mi mit jelent a rajzon, és a zenekíséret alaptónusát is meg lehetett konzultálni a muzsikussal. Mindezzel együtt imponáló volt megint egyszer látni, hogy ilyesmivel korábban soha nem foglalkozó emberek milyen gazdagon rögtönöznek, rajzolgatnak, instruálnak, szinte alig észrevéve, hogy itt már „a másik” az, aki az általuk legjobbnak talált utat végigjárja.

Látókör

Vacsora után késő estébe nyúlóan Miklóssy Endre volt a főinspirátor, a Karácsony Sándorról szóló előadással. A népfőiskolai hagyományok értelmében ezen esemény (mint minden hasonló) elvileg nyilvános volt, és a falubeliek is részt vehettek volna rajta, meg is hívtuk már előbb, külön levélben a helyi értelmiséget. Magyarországi praxisomban csak egyszer fordult elő (a dráfafoki kúriában), hogy az arra járók végigcsináltak velünk egy látókört. Dániában a nyílt népfőiskolai programokon mindig vannak helybeliek, és számon is tartják ezeket az eseményeket.

Miklóssy remek bevezetőt tartott az általa a falra tűzött alábbi mottó alatt: „Közülünk senki sem él önmagának.” (Pál, Róm., 14,7) és egy táblázatot is alkotott arról, hogyan is látta tőszavakban Karácsony Sándor a gyermektől az érett emberig tartó utat, főként a nevelés szempontjából (a szárszói Magyar nevelés című előadás anyagából.) M. E. előadása ugyan kissé talán túl borúsra sikeredett, de az általam ismert Karácsony Sándor-i kulcsmondandóból nem hagyott ki semmit. Csupán ízelítőül egy részlet könyvének Karácsony Sándorról szóló része végéről:

„Az én álláspontomat – a dolgokról alkotott nézeteimet – ítélet fejezi ki. Am de itt nem az „én álláspontom” leszögezése a lényeg, hanem a dolog megvilágítása a „te számodra”. A mondat minálunk éppen ezért nem „ítélet” – legalábbis elsősorban nem az –, hanem dolgokat összekötő RELÁCIÓ. És nem is az az elsődleges feladata, hogy elmondjon egy eseményt, hanem az, hogy a relációt személyes relációvá alakítsa. Minden mondatnak az ősförmája ezért így hangzik: „A jelrendszerben Én beszélek veled, itt és most, hogy megérts. (...)”

„Beszél a fákkal a bús őszi szél” – mondja Petőfi. És bírálhatjuk ugyan lírai antropomorf világnézetének a naivsága miatt, mégis látnunk kell, hogy efféle elfogultság nélkül megszólalni se tudna. Az, ami NEM beszél beszédnek tárgya sem lehet. És ha a beszéd kudarcot vall, akkor még mindig TANÚ. Ahogy Karácsony mondja: „Nem-én nem-beszélek nem-veled” - vagyis ez a tartalom se tud, még a benne foglalt teljes tagadással együtt se más lenni, mint a mondatnak az idézett társaslelki alapformája – amit éppen ezért nevezhettünk ontologikusnak [a szubjektumtól-egótól „független” lét]. Buddha legendás tenyeréről lelépni valóban

nem lehet. Kérdezni azonban igen. És a válasz, amit Karácsony Sándor ad, a következő: „Határtalan, időtlen, megmagyarázhatatlanul de magától értetődően csodálatos szillogizmus zárótétele a „másik ember”. Nincs múltja, azaz történelmi tanulságai, nincs jelene, vagyis rendszere, és nincs jövője, tudniillik törvény érvényével levonható konzekvenciája. Objektív-primitív a „másik ember”, mint Ding-an-sich: minduntalan újrafogalmazandó.”

A koppenhágai Hamvas Béla Klub Látókörének több mint tíz éves gyakorlata először olvasókörenek indult. Néhány szabály van mindössze, de magyarokkal meglepő nehézségeket okoz általában ez is. A bevezető előadás, témaismertetés után körbe megyünk, és az első körben lehetőleg mindenkinek, röviden és kapásból el kell mondania, ami eszébe jutott (természetesen lehet passzolni), azután kicsit bővebben is jól megkeringetjük a kérdést, anélkül, hogy valamiféle eredményre akarnánk jutni. Egyik mostani résztvevőnk nagyon pontosan megfogalmazta jegyzetében, hogy mi a gond ezzel; még egyszer hangsúlyozom, hogy magyar résztvevők estén. (A dánokkal ilyen általában nem fordulhat elő, ugyanis úgy nőnek fel, hogy erre a dologra különös hangsúlyt helyeznek.) Résztvevőnk ezt írja: „Először az volt a bajom, hogy meg kellett szólalni, azután meg az, hogy várnom kell, hogy sorra kerüljek.” (Volt már egészen meglepő ellenállásban is részem, és hát most is láttam, hogy a karácsonyi társaslelki alapon a párbeszéd jelentőségéről annyi jó szót ejtett, sőt a látókör mottóként használt „indian tanácskozást” is elővezető M. E. se igazán értette egy jó darabig, hogy mit is próbálunk mi itt egymással, ahelyett, hogy az ő kétségkívül fontos, magvas, és jól előadott gondolatait követnénk.)

„Látókör mottó: Úgy vagyunk mi evvel a „tanácskozással”, mint az a bizonyos legendabéli indián törzs, amely meghívott egyszer egy fehér embert egy ilyen alkalomra. A leírás szerint nagyon „látókörös” módon megkeringettek néhány kérdést a tűz körül. Volt, aki álmát mesélte el, volt, aki véleményét mondta, volt, aki csak hümmögött... Eszegettek, iszogattak, pipáztak közben, azután szépen elköszöntek. A vendég megrökönyödve kérdezte az utolsót, hogy de hát most mi lesz a problémákkal, mit határoztak, stb. Mire a vendéglátó kicsit csodálkozva azt válaszolta, hogy de hiszen mindannyian tudják, hogy mit kell csinálniuk.” (A koppenhágai Hamvas Béla Klub honlapjáról)

A látókör maga, nem meglepően úgy kanyargott, hogy napjaink nem túl biztató, egymásnak uszító, környezet- és lélekmérgező biznissz-tendenciáin csattant, és két szélső pontját az előadó által (egyébként nagyon is Karácsony Sándor-i módon) képviselt „szinte reménytelen a helyzet”, a másik oldalon pedig: „tessék csak megnézni például, hogy mindennek dacára elkészült ez a ház is, ahol most éppen a lehetséges megoldásokon munkálkodunk”.

Kirándulás

A következő napon az élőzenés meditáció (ülünk csukott szemmel, és lehetőleg a lélegzésünkre koncentrálna az improvizációt hallgatjuk) és a reggeli után elsétáltunk megnézni a kultúrházat, hogy használható-e netán a beavatásokhoz. Lepusztult, de markáns sztálinista stílusú épület volt, kupolaszerű nagy térrel, magas színpaddal, és romos öltözőkkel. Gondolkodóba is estem, de azután azokkal is konzultálva, akik már végigcsinálták a dolgot valahol, úgy döntöttünk, hogy maradjunk a szabad helyszínválasztásnál. Ezután autókba ültünk, és kihajtottunk a Zichy arborétum mellett fekvő lovarda, panzió, étterem komplexumhoz, majd beóvakodtunk egy fura drótos vészkijárat-bejáratszerű kerítésdarabot kinyitva, és gondosan visszacsukva magunk mögött, a parkba elég sűrűn látogató gyerekcsoportokra gondolva. A kimozdulás egyébként rossz idő esetén is ajánlott a több napos és éjszakai bezártság után. Ezúttal sütött a nap, a hideg ellenére is tágult a tudónk, és örömmel sétálgattunk a fák között, jártuk a mesébe illő hidacsokkákat a kanyargó kis patak és a halastó partját, miközben azok, akik tudtak valamit a hely történetéről, kiselőadásokkal szórakoztattak bennünket, mi pedig változó partnerekkel fecserésztünk boldogan sétálgatva, élvezve azt, hogy talán egyetlen feladatunk van: lazítani. Ami csak részben volt igaz.

Egyrészt, megint csak a diszciplína része, hogy kicsit körülnézzünk a környéken, ismerkedjünk az itt élőkkel, gondjaikkal stb. (Csináltuk ezt már ugyan sokkal jobban, átfogóbban is, de a magam részéről ezúttal elégedett voltam a nívóval.) A valaha volt, a helyi vörös Kovács által felgyújtott főúri kastélyból maradt csupasz homlokzati fal pedig kitűnően megfelelt a kirándulás szellemének elmélyítésére.

Ezután megebédeltünk, majd visszaautózva némi szieszta után folytattuk a munkát. A bemelegítést követően mindenekelőtt végigskáláztuk a páros alapgyakorlatainkat. Majd jött a penzum. Jobb híján idáig általam **árnyék-tér-irányításnak** nevezett feladat szerint a pár egyik tagja a másik által verbálisan irányítva végigmegy, halad, csúszik stb. egy általa nem láthatóan berendezett térben (amit a másik is csak elképzeli), és a végére érve megpróbálja kitalálni, milyen, mi is volt ez a tér, és mit csinált benne ő. Nagyon sokan találják ki egészen pontosan, hogy mi volt a partner szándéka, noha persze annak ezt semmi módon kimondani nem szabad. Meggyőződésem, hogy ezen próbálkozás, és a hasonlóak úgyszólván „háromdimenzióssá” tehetik az általában bizony elég egysíkú (monologizáló és göröcsösen verbális) párbeszédeinket. Persze a vezénylőnek itt ügyelni kell arra, hogy a viccesebb (és olykor felületesebb) lelkek ne küldhessék társukat kitalálhatatlan helyzetbe. Most is volt ilyen természetesen, ráadásul szinte kivédhetetlen. Egyik résztvevőnk úgy „autóztatott meg” valakit, hogy helyben kellett járnia. (Ezt találja ki valaki!)

Ezután jött a **mese séta**. A párok véletlenszerű összeállása után egyikük becsuk-

ja a szemét, a másik kézen fogva vezetgeti tíz percig (sajnos többre nem volt idő, amint arra sem, hogy mindenki mindenkivel végigcsinálja), miközben egyfolytában mesél neki a környezetről, ahol „vak” (és néma) társával járkálnak. Lehet összefüggő történet is, de lehet ugrálni egyik világból a másikba, vagy amint tetszik. A legfontosabb, hogy lehetőleg folyamatosan beszéljen, rögtönözzön a vezető.

Illusztrálásul elmesélem az e gyakorlathoz fűződő egyik legvidámabb élményemet. Bicsérdén, dacára annak, hogy ezt nem mondtam, minden pár szinte automatikusan kiindult a teremből, ahol dolgoztunk. Sőt mi több, kimentek az utcára is a Kultúrházból, és a falu közeli főterén (önkormányzati hivatal, bolt, posta stb.) sétálgattak. Az egyik roma falugondnokot összehozta a sors az egyik polgármesterrel. A járókelők nagy szemekkel nézték a két kart karba öltve sétáló férfit, akik közül az egyiknek csukva volt a szeme. Amikor elhaladtam a két férfiember mellett, azt hallottam éppen, amint a falugondnok felkiált: „És éppen most húzott el Jézus a piros Porschéján!” Tíz perc (minimum!) után váltás jön. A végén, amikor újra összegyűltünk, mindenki beszámolt röviden arról, hogy mit is élt át, merre járt. Volt, aki vírus volt egy világnagy számítógépben, volt, aki középkori várban vendégeskedett stb. Nem hiszem, hogy különösképpen indokolni kellene, hogy mire jó egy ilyen gyakorlat, de egyrészt hamarosan ki fog derülni, másrészt pedig kíváncsian várom, csakúgy, mint a helyszínen, hogy kinek mi is jut eszébe erről. (A legjobb talán az lenne, ha mindenki kipróbálná a párjával, egy kollégával, a polgármesterrel, a falugondnokkal. Nem lenne unalmas!)

Mindezt kicsit le is kellett rövidíteni, mert ez este átutóztunk Százhalombattára Szabados György előadására. Miután Szabadossal már dolgoztunk egyszer együtt a Pilisben – az első bemutató kurzuson ugyanis ő volt a zenei előadó, inspirátor és kísérő muzsikus is –, egészen biztos voltam benne, hogy az előadása mindenestül beleillik a programunkba. De hogy mennyire így volt ez, hát az már szinte az „angyalállami hivatal” mesterkedéseire vallott (C. G. Jung szinkronicitásnak hívja a dolgok pompás egybeesését.)

Zene

Az előadás hangfelvétel után leírt jegyzetéből: „(Szabados eljátszik a zongorán egy rövid improvizatív darabot.) Gondoltam, ezzel kezdem, egyrészt azért, mert hogy végül is a zenéről beszélni nem volna szabad. A zene minden igaz muzsikus szerint egy külön nyelv. A művészet minden ága egy külön nyelv, mely azért van, mert olyan dolgokról mesél, amit szavakkal, írással nem lehet kifejezni. Másrészt azért kezdtem ezzel – ezelőtt öt perccel még nem gondoltam, hogy ezzel fogom kezdeni –, mert hirtelen felrémettem bennem az, hogy miről is fogok beszélni lényegében. Mert lényegében mi is a hamvasi koncepció a zenéről? Azt hiszem, a hamvasi koncepció a leglényegesebb koncepció, amit a zenéről valaha is leírtak, átgondoltak és megfogalmaztak, ez pedig nem más, mint az, hogy van egy élőlény

ezen a földön, aki valamilyen hangkeltő eszközön magát hirtelen kifejezi. Ha pedig így van, akkor ennek megfelelően kell kezdeni, és miután a kedves rendezők egy hangkeltő eszközt biztosítottak a számomra, ezért olyasvalamit kellett játszanom – kellett, ez a jó kifejezés –, ami ennek a szellemében fogant. Vagyis, **amit most játszottam, ezt soha nem játszottam, sem az elejét, sem a végét, sem a közepét, semmilyen hangközét, tehát nem ismétlem semmit: ez a megszólalás a mostani találkozásunk élménye által és a feladat által kiváltott megszólalás volt.**”

Miután az esemény szöveggönyve teljes terjedelmében megjelent (Új Forrás, 2004. december), itt most csak a szempontjaink szerint legfontosabbakat idézném az előadásból:

„Ahhoz, hogy követni tudjuk a lét folyamatát (a mai helyzetre gondolok, ami miatt nem lehet eleget beszélni a zenéről), ahhoz nekünk más zeneszemléletre, más zenefelfogásra kell jutnunk. Ebben óriási segítségünkre van a Hamvas Béla által megfogalmazott és feltárt zenei gondolkodás. Ennek az egésznek a vége az egy nagyon furcsa – és talán annak ellenére, hogy betölti ma már a jelenkorunkat, mégis furcsának tartott – jelenségnek az indokltsága: az improvizativitásra gondolok, az improvizációra mint olyan zenei jelenségre (amit hallottunk, az improvizáció volt), amellyel nem tud a mai ember mit kezdeni. Az improvizativitás és az improvizáció. Előbb az improvizativitásról mesélnék, mert az tágasabb és széleskörűbb és lényegesebb valami: maga az élet, amely öntudatlanul folyik. Ha nem vagyok improvizatív felkészült, tehát ha nem vagyok éber, nem vagyok tapasztalt, nem vagyok érzékeny, a szituációkban nem vagyok rutinos, akkor mint véltent, halálra gázolnak. Az improvizativitás azt jelenti, hogy szinte idővel nem illelhető, tehát azonnali reflexióval be kell töltenem a szükséges dolgot, azt a választ, azt a cselekedetet, amire adott pillanatban szükség van. A művészetben ez elsősorban azoknál a művészeti ágaknál érhető tetten, amelyek időben történnek. Egy vászonra öntögető festőnél ez kevésbé értelmezhető, de a színjátásban, a filmezésben, a zenében, a táncban, ahol azonnali válaszokra, és olyan válaszokra és olyan megjelenésekre, a jelenségeknek olyan felmutatására van szükség, amely üzenet, amelynek titkos tartalma van, ott az improvizativitás ma annyira nélkülözhetetlen, hogy szinte a világ színpadai például a tánc tekintetében szinte csak így működnek (mondjuk a klasszikus balett és egyéb hagyományos, kialakult stílusok kivételével). Az improvizativitás ma korunk művészetének a legfontosabb jelensége, és azt kell, hogy mondjam, hogy a közönség már szinte csak erre „vevő” (...)”

Még valamit:

„A dolog visszakerül a titkokhoz [Transzcendens! Lásd fentebb K. S.], a nem egzakthoz. Mihez? Az élethez. Ady is azt mondja, hogy valami megfoghatatlan okból az élet élni akar. Csak ennyit tud mondani, és mindenki csak ennyit tud

mondani, Hamvas Béla is csak ennyit mond, és ezt szolgálja. De azt is tudja (és ezt szolgálja számtalanszor, különösen a Scientia sacra három kötetében), hogy ezt csak a magasztosság jegyében lehet: az életet csak a magasztosság jegyében lehet élni, és ennek a magasztoságnak az alapfeltétele az áldozat, az áldozatoság. Annak a zenésznek, annak a muzsikusnak, aki meri ebben a félig-meddig vákuumos kialakult helyzetben a megszólalás felelősségét magára venni mint médium, annak tudnia kell azt, hogy áldozatot tesz. Ezért nem játszhat saját maga gyönyörűségére, ezért nem élvezhet, mert ez nem onánia (bocsánatot kérek, hogy ezt a szót használom, de ki kell mondani, és sajnos ma már szinte minden onánia; nyíltan kell beszélni). Azt remélem, hogy a magyar gondolkodás, amelynek két ilyen fantasztikus tünete van, mint a magyar nyelv és a magyar zeneiség, kiállja ennek az időnek a próbáját is. Nem úgy mondom ezt a magyar jelzőt és magyar látásmódot, mint ahogy általában használják. Én ezt nem DNS problémaként látom. A magyar gondolkodás a magyar nyelvben érhető a legegzeztább módon tetten, de a magyar zenei gondolkodásban is. A kettő egymást gyönyörűen fedi. Ez külön téma lehetne, de ezek a témák ma nemigen mennek.”

Nos, nem hiszem, hogy sok kommentárt kíván a szöveg. Talán csak annyit mondanék, hogy alapfelfogásunk rengeteg egyező momentuma mellett (pl. a rögtönzés hihetetlenül fontos szerepe) itt van az is elásva, amin vitatkozni szoktunk Szabadossal. Az, hogy a zene mindenkié (kellene, hogy legyen – Kodály), hogy mindenki „tud” zenélni (Stockhausen), az tényleg „csak” megfelelő **instrukció kérdése**; mármint ha van próbálkozni akaró, merő résztvevő. Számtalan személyes élményem is bizonyítja. (Például a kopenhágai Béla Hamvas Grup for Intuitiv Musikkal kapcsolatban!) De hogy a „magasztosság” élése-érzése követelményének manapság már csak kevesen tennének eleget, ha egy ilyen vizsgát kellene tenniük, mielőtt „hangolni” kezdenek, az igaz. Kérdés, hogy baj-e ez? Baj hát, de a tapasztalat, az élet azt mutatja, hogy ugyan várhatnánk a magasztosságra fogékonyabb állapotra a végtelenségig, ha az magyarságnak-emberségnek csak azon néhány reprezentánsa csudálatos improvizatív „alkimista mutatványainak” megnézésére, meghallgatására volnánk hagyatva, akiket ismerünk, mert azért megmegjelennek valamely színtéren, könyvben, színpadon, lemezen.

Természetesen megszavazták a résztvevőink azt is, hogy az előzetes programtól eltérően az előadás után egy kisebb, ámde szokása szerint remek improvizált zongorakoncertet is adó Szabadost végighallgassuk. Ezért kissé késve értünk vissza Vértesacsára, ahol a vacsora végére már az is eldőlt, hogy a különben a napirendünkön szereplő, a személyről szóló Látókör kiesik. Ezt magam inspiráltamvezényeltem volna, egy korábbi drámafoki hasonló tanulságaira építve, és a tudat sokdimenziós, holografikus-grammatikus, holotropikus (S. Grof szava) természetéről szólt volna, leginkább persze a résztvevők hasonló élményeire építve.

Vacsora után jött az amúgy is e napra tervezett **zenei foglalkozás**. Szilárd rövid

bevezetője után (igen hálás volt mesterének az esti előadásért!) többféle összetételben „hangoltunk”, zümmögtünk stb. Azután elővettük azt a néhány hangszert, amit magunkkal hoztunk (kértük mindenkitől, hogy akkor is hozza el otthonról, amit talál, ha nem is tud rajta játszani), sőt rövid gyűjtőútra indultunk a házban és az udvaron, hogy különféle hangzó eszközöket gyűjtsünk. Játszottunk párban (veszekedés, szerelemvallás stb.), csoportban és többféle felfogásban, úgyhogy jól ki lehetett használni a néhány valódi hangszer és gyűjtött hangszereink (ásó, kapa, kisharang stb.) változatos potenciálját. Sajnos most is volt egy-két, a többi gyakorlatokban már remekül rögtönző résztvevő, aki nem tudta (talán a nem éppen hosszú, érlelésre rendelkezésünkre álló idő miatt is) igazán rászakadítani magát a dologra. Itt most csak annyit mondok, hogy e többször látott hangadási görcs kezelése még további instrukcióérlelési, próbálkozási munkát kíván. (Ez ügyben megint csak fogjuk tudni használni a Lélekgyógyászat jelképekben könyv zeneterápia részait.)

Azért a még soron következő feladatok szempontjából megfelelőnek ítélem a foglalkozást (Szilárd kicsit szigorúbb volt), de némileg a százhalombattai eseményre is gyanakszom ezúttal, amennyiben a mester ugyan nagyon szépen elmondta például, hogy: „Ha egy kávéscsésze leesik a konyhában, és mi nem vagyunk ott, hanem a másik szobában vagyunk, azt hiszem, mindnyájan tudni fogjuk, hogy mi történt, holott nem voltunk ott. Az ezer darabra törése a kávéscsészének egy tökéletesen pontos zenéje volt a kávéscsésze halálának.” Ugyanakkor, ha valaki nem tapasztalt már egy kicsit a kérdésben, akkor bizony erősen frusztrálhatják (a gyakorlatozás szempontjából,) hogyha ilyeneket is hall körítésül: „...egy improvizátorra tehát nem az a jellemző, hogy neki mindent szabad, mert ő rögtönző, nem. Az improvizátornek a kritériumai százszor szigorúbbak, mint a szabályokon felnőttek kritériumai. Aki kijárta a zeneművészeti főiskolát, mondjuk hármat, mert elvégezte a magyart, aztán elment Darmstadtba, és még netalán elment Távolszóra is, és ezeket elkezdte egyeztetni, az sohasem fogja utolérni azt az improvizátort, aki nem járta végig ezeket a zeneakadémiákat, hanem kegyetlen belső aszkézissel, szellemi aszkézissel, hihetetlen fáradtságos munkával és önmegtartóztatással végigjárja azt a belső iskolát, amelynek egyetlen szó a feltételrendszere: a mindentudás.”

Persze nem kellene megijedni! Mert **ki nem tud a mindenről?!** Amiből, amiben (bennem, benned) vagyunk, akárhány „univerzum” is venné körül-belül nézelődő-vizsgálódó MAGunkat. Aki pedig igazán tudott rögtönözni valaha, az mind átélte már, hogy bizony nem az egója, hanem éppen a nem-én „része”, azaz a „mindenségre” való „átkapcsolás” teszi, hogy el tud ugrani az autó elől, ki tudja védeni a labdát, meg tud szólalni ott, ahol kell, anélkül, hogy gondolkodott volna a dolgon (hiszen ha ezt tette volna biztosan elüti az autó, bemegy a kapuba labda, és hamis lesz a megszólalása). Óriási viták zajlanak persze arról, hogy ki, mikép-

pen is válhatunk érdemessé e csodára, megszabadulásra, lemondásra (saját gubancos magáról) e gazdagságra, „hatalomra” (leginkább, mint önuralomra), vagy amint tetszik. Erről majd szót ejtünk még a beavatás sokat vitatott kérdése rövid tárgyalásakor. Itt csak annyit mondanék, hogy GYAKORLATILAG e szint meg tapasztalása anélkül is elérhető mindenki részére, hogy bármilyen korábbi, tradicionális (többnyire szinte érthetetlen), avagy mai (majd kivétel nélkül manipulált) szabály szerint cigánykerekeznie, avagy terepgyakorlatoznia kellene érte. „Csak” hagynia kell MAGát játszani. Nem árulok zsákbamacskát akkor, amikor azt is megmondom, hogy ennél jószerivel nincsen nehezebb feladata az embernek. Nem is menne egyáltalán, ha a hétköznapi egóval próbálnánk megtárgyalni a dolgot, akár mezei, akár akadémiai szinten. Átugorjunk hát. De persze ez nem mentesít a megtapasztaltak jelentőségének bizonyos megoldozásától.

Beavatás

Erre nézve is van egy próbált megoldásunk. És ez az, ami igazán sajátossá teszi a mi iskolánkat. Amit beavatásnak nevezünk. Merthogy az összes leírt gyakorlat ilyen-olyan formában már szinte lépten-nyomon találkozunk. Hogy csak a borsodi pszichiátriát, a legkülönfélébb „személy- (bár többnyire inkább ego-) erősítő” kurzusokat (jó pénzért), avagy éppen a Királyi Shakespeare Színház színészei által perzsembereknek tartott helyzetgyakorlatozást említsem itt.

Amikor például elmeséltem drámaterapeuta vendégünknek ezt, a mi képzésünket lezáró részt, elmondta: ilyesmiről még nem is hallott, és láttam a szeme csillanásából, máris mérlegeli, hogyha nem is a „betegekkel”, de gimnáziumi tanítványaival meg fogja próbálni előbb-utóbb. A pszichológusnő Urbán Éva és a drámaterapeuta Varga Gábor különben csak a már e dolgozat elején leírt szisztémájuk ismertetésével tudtak meglepni bennünket igazán, mert az általuk felvezetett csoportos és páros gyakorlatok szellemükben nem sok újdonságot hoztak a mi néhány napi előző gyakorlataink után. Viszont nagy kedvvel végeztük mindannyian, és némely instrukciót használni is tudunk majd. Azt hiszem, hogy itt elegendő, ha idemácsolom a V. Z. által a könyvükbe írt dedikációt: „Sok szeretettel voltam itt nálatok, és még többel mentem el.” Viszont!

Elérkezett a beavatásra felkészülés ideje. Mindenekelőtt mindenkinek **boríték** (azaz az instruktorokon kívül senkinek nem megmutatni!) kellett a nagyjából egy óra alatt leírt három választát a következő kérdésekre (apró különbségekkel általában ugyanezek szoktak lenni):

Miért van a világ?

Miért van az ember?

Mi a dolga?

Beismerem, némiképp gyerekesnek hathat a dolog (ez ellen a minősítés ellen

egyébként rendszerint élénken tiltakoznak a résztvevők). De tessék csak belegondolni, hogy – tetszik, nem tetszik – az életminőségünk is ezen és a hasonló alapkérdésekre adott (többnyire öntudatlan) „válaszainkon” alapul, a szerelmes nő izzadságának illatától az ember közérzetéig. E ténynek, az imagináció hihetetlen fontos szerepének filozófiáját magyarul szinte kézikönyvszerűen rendbe szedve, legmélyebben, leglelkesebben, és legátfogóbban Hamvas Mágia szutrájában olvashatjuk. Még soha nem volt rá szükség, sem a GYIK műhelyben, ahol egyébként először a kicsikkel, majd az ifjakkal, felnőttekkel is elkezdtük e mozzanat kidolgozását, napjaink igen vegyes összetételű csapataiig, hogy különösebben indokolni kelljen e kérdések fontosságát. Csak azt szoktuk elhallgatni, az újak elől legalábbis, hogy mire is fogjuk majd használni a borítékolt szöveget.

Ezek után kisorsoltuk az egymást majdan beavató párokat, mégpedig a Hamvas ismerő résztvevők által Antennisznek (a Karnevál főhősnének angyala) átkeresztelt kedves, szorgos gondnoknő keze által. Mint idáig mindig, a sors keze azokat hozta össze, akiket szerintünk is „kellett” (ezért, azért, amazért). Persze lehet ezt úgy is értelmezni, hogy oly módon rendezte a sors a párokat, hogy általában viszonylag könnyen tudtuk utólag megindokolni, miért is kerültek össze vajon.

Az utolsó, kiértékelő beszélgetésen író barátunk fel is vetette, hogy nem lehetne-e kitalálni, kidolgozni valamivel talán jobb, árnyaltabb párosítási módszert. Nos, nem mondom, hogy a némi tapasztalattal rendelkező „vezénylő” néhány fontosabb szempont szerint talán jobban össze tudna hozni egyeseket, de egyelőre legalábbis, magam részéről jobban bízok „a legkisebb lány” (Pilis), avagy „Antennisz” sors vezette kezében, mint a magam eszében.

A válaszokból:

Harmincas hölgy:

Világosság – fényesség

Világos – fénytel teli, értelmes, érthető

Világ – a mindenség lepedőjén egy apró pont, amely azért van, hogy ne legyen sötét.

Azért van a világ, hogy ne tévedjenek el a csillagok.

Az ember azért van, hogy a fényhordozó szerepét testesítse-lelkesítse meg, kicsiben, egészben, teljesen. Manapság mintha áramszünet lenne.

A dolgunk a fényerő felébresztése önMAGunkban (kiem: Örv;-) és akkor.....
lőn világosság...

Másik harmincas hölgy:

Nem tudom. Talán egy próba. Hogy kié, meg vagy mié? De nem csupán Isten és Ember dolga. Hanem többé.

Talán, hogy kibírja-e önmagát. Mint ennyi (?) élő valami az összes ág-bogával. Csillagokkal és A Tengerrel. Minden élőlény tengerével és minden szikla (?) He-lyével (?). Nem tudom.

Talán, hogy jól LEGYÜNK benne mindnyájan. A minden. Ha sikerül.

Ha nem? Akkor nem tudom. Akkor nincsen semmi sem. Ez a kérdés sem. És egyetlen válaszlehetőség sem.

Az ember a világban van. Dolga van mindennel, egymással sok, minden más Lénnyel is sok. S ha már itt van kitalálni, hogy mégis miért van itt. Újból és újból kitalálni. Mert talán, ha vannak új és új felszínés válaszok, akkor a kérdés is megmarad. És...

Bár lehet, hogy a világ elég jól el lenne nélkülünk is. Akkor viszont csupán az a dolga, hogy a saját (olvashatatlan szó) csöppke szeletét fenn és rendben tartsa. Furcsa, nehéz alázattal elfogadni, hogy Nekünk fontos, és ezért Egymásnak tartozunk némi felelősséggel.

Harmincas férfiember:

1. Miért van a világ? Azért van a világ, hogy legyen. Végül is. Azt hiszem, nem értünk van.

2. Miért van az ember? Ki kérdezi?

„Kikiéknek ajánlva.”

kiki de hát senki sem kivétel

mindenki bevétel

senki sem feltétel

mindenki letétel

senki sem fontos szerfelett

ha berreg is vagy burrog

ha fut is vagy ha kullog

fejében messze juthat

de a vér ott is buktat

akár simogatott akár öl

vagy írt csupán

ágas-bogas kezével

(Domokos István)

Egymásért, talán.

3. Mi a dolga? A másik.

30-as férfiember

Miért van a világ? Isten tudja. Vagy nem tudja ő sem... (Rig véda) De ha már van, akkor érdemes kezdeni vele valamit. Hogy mit? Gyűjtsük össze egyetlen

pontba, hátha eltűnik a fájdalom.

Miért van az ember? Remélhetőleg azért, mert a világnak szüksége van rá. Szükségünk van egymásra is. Kellünk egymásnak, remélhetőleg.

Mi az ember dolga? Hogy ne valamiféle sémák alapján, ne sablonokba beleszorítva élje meg a világot. Keresse, figyelje, hogy a csendből, a mélyből felhangzik-e valami régtől fogva ismerős hang, valami hiteles közelség, amitől a másik ember is közelebb kerülhet. Ezt a mindannyiunkban közös rezdülést kell megtalálnunk.”

És a „párja” (akivel Antennisz később összesorsolta), huszonéves lány:

1. A világ a Jóisten teremtő akaratából született, hogy szeretetét kiterjeszthesse a Szentháromságon túlra, vagyis a Szentháromságon belüli új létezőre.

2. A Jóisten olyan társat akart, a teremtett világában, aki hasonlít hozzá, értelmes lény és teremtő ereje van, tud örülni a teremtett világnak és képes a szeretetre. Ugyanakkor, mivel Istenhez hasonló – tud dönteni, van szabadsága, képes az elutasításra is.

3. Az ember feladata, hogy örüljön a létezésének, felismerje, hogy mit jelent az igazi szeretet. Képesé kell tennie magát a szeretetre – közeledni kell a középpont felé. Be kell látnia, hogy ez a szeretet nem önmagából fakad, hálát kell adnia érte, és ki kell terjesztenie a szeretetet elsősorban embertársaira, hogy megvalósulhasson a mindenkire kiterjedő üdvözítő akarat.

Gyakorolni kell az alázatot, az irgalmat, a megbocsátást, az önmegtartóztatást. Meg kell tanulni elcsendesedni és beszélgetni a Jóistennel. Meg kell tanulni imádkozni Jézus, a Szentlélek, Mária v. az angyalok, a szentek közbenjárását kérve azzal a céllal, hogy a világ, s vele együtt mi is részesei legyünk az üdvösségnek.

Kezünkben volt mindenkitől egy-egy válaszcsozor (mi Szilárddal gyorsan végigolvastuk, nem volt-e valami alapvető félreértés valakinél – nem volt), és a sorolás után elmondtuk, mi lesz a záró feladat: **mindenkinek egy-egy „beavatási szertartást” kellett írnia, szerveznie, berendeznie stb. a párjának úgy, hogy sem előtte, sem közben nem árulja el, olvassa föl, mik is voltak a válaszai. A másoknak természetesen meg kell próbálnia kitalálni a végén, hogy milyen világba, embersorsba is avatódott be, amint a társa végigvezényli a folyamatot.** Szabad volt a hely- és eszközválasztás, aminthogy mindenki mást is lehetett bármilyen szerepkörben alkalmazni, és a muzsikás is készen állott bármilyen rögtönzésre, kísérőzenére, amit kértek tőle, ami csak tellett tőle.

A beavatásokig hátralévő idő szokás szerint nagyon intenzív volt. Mi ketten Szilárddal konzultáltunk egész nap, késő éjszakáig, hajnalig, sőt még másnap délelőtt is, miután úgy döntöttem, hogy a rendelkezésünkre álló, a szokottnál kicsivel több idő jót fog tenni az előkészületeknek. Ez biztosan így is volt, viszont figyelmen

kívül hagytam, hogy viszonylag korán sötétedett már novemberben. Ez ugyan csak egy esetben okozott komoly gondokat. (Később részletesebben.). Viszont a vacsora is megszakította a folyamatot, és mire 10 körül végére értünk, mindenki elfáradt mind fizikailag, mind mentálisan. **Ajánlatos reggel kezdeni az energiaháztartások általános állapota, és a jószerivel kiszámíthatatlan időtartamok okán.**

Igazából leírhatatlan ez a menet. Mindenki folyamatosan valaki másra, másokra, egy sor „világfontos” instrukcióra kell koncentrálnon, szerepelnie, segítenie kell, miközben a maga legjobb elképzelésein jár az esze ugye, mind a saját oda-vissza beavatása előtt, mind az után. Majd minden esetben eddig meglehetősen megkönnyebbült sírás-rívással, egymásra döbbenéssel, katarzissal járt a dolog. Most is érezhető volt mindez, de valahogy kiadtuk magunkból, amit lehetett a késő esti időpontra, úgyhogy a levezető látókör, és borozás után tört csak ki egyesekből a sírás, meg ami éppen aktuális volt. Jómagam rákbeteg édesanyám közelgő halálával is el voltam foglalva, a hivatalos program után még evvel is sokkoltam kicsit a társaságot, ami szintén oka lehetett az összes előzőhöz hasonlítva mintha kicsit tompábbnak ható hangulatnak. De csakúgy, mint eddig mindig, megtörtént, aminek kellett! Micsoda? Két beavatás forgatókönyvét, sőt az első reakciók tömön-datos megfogalmazását is megkaptam egy összesorsolt pártól néhány héttel az esemény után, úgyhogy ezt fogom bemutatni. Ugyanannyira különbözik és hasonlít az összes többire, mint viszont. De alkalmas a lényegi vonások kiemelésére. Az ímént felsorolt vázlatos világképek közül a két utolsóról van szó. Először a lány „,avatódott”.

„A beszámolót még nem sikerült megírnom, de a BEAVATÁST, mint élményt leírtam, ahogy átéltem:

Várakozás:

Tele vagyok feszültséggel. Hogyan fogok megérteni szavak nélkül valami olyan világképet, amire lehet, hogy én soha nem is gondoltam?

Hogyan fogok ráérezni arra, milyen megoldást is várnak tőlem?

Nem furcsa, hogy a saját hitem segítségét kell kérnem most, amikor valaki másét kell átélnem?

Még szerencse Istenem, hogy te őt is ismered, segíts kérlek!

Én majd játszok. Követem az érzéseimet.

Bent:

Sötét van. Egy szőnyegre ültetnek, letakarnak lepedővel. Várok. Fény gyullad, a lepedő elhagy, látom „a világot”. Emberek és székek. A székeken kell járom. Éljen! Játék!

Még mozgatják is a székeket; egyensúlyoznom kell, különben a végén még leesek... a mélybe?

Bizonytalan világ ez, veszélyes. És közben még csipkednek is! Kell keresnem egy jó barátot, minden világban van jó is. De hol? Miért bánt mindenki?

Te jó ég! Meddig kell itt rohángálni? Segítség!...

Vége. Elmentek. Lejöhettek.

De még mindig EGYEDÜL vagyok.

„Építs magadnak védőburkot!”

Jó, hát ezekkel a székekkel éppen körül tudom magamat barikádozni. Csak az a baj, hogy én már egy ízben körbe vagyok véve kevésbé látványos falakkal. És még ez is.

Ez már sok! Nem baj, elbújok! Kijöhettek már?!

IGEN!

Végre valaki rám néz! Gyere, segíts!

Milyen kedves, mintha ő lenne az őrangyalom.

Vajon a többiek is jönni fognak? Igen. Akkor összegyűjtjük őket. No, megérkeztünk. Megvagyunk mindannyian. Körbe kéne venni az őrangyalomat, vagy

talán ő Mária?

Közösséget kellene alkotni, ő lehetne a centrum.

Nem. Közénk vágyik. Szól a zene. Táncolunk.

Ez már nagyon vidám! Szeretem ezeket az embereket.

Lesz még valami? Nem.

Ez szép volt. Köszönöm!

A világgép, ami kialakult bennem:

Egy veszélyekkel teli világba születünk bele a semmiből. Az ember társakat keres, valami kiutat, de ehhez komoly nehézségeket kell leküzdenie, ki kell alakítania a saját maga védelmét. De nem jó, ha ez önmagába záródást okoz, a világ tkp. vár rá, hogy megnyíljon, és vele örülhessen. Észre kell vennie, hogy van őrangyala, aki segíti, vigyáz rá. Ha az ember természetét kibontva nyitottá válik, már itt a Földön egy új világot teremt.”

A férfiember a lány által „beavatva”:

„Élmény:

A beavatásomon egy iszonyúan rideg világba kerültem, ahol a többiek elfordultak tőlem, kirekesztve, egyedül éreztem magam. Aztán egy útmutató elvezetett a tűzhöz, a fényhez, amit megtalálva már sikerült kapcsolatba lépnem másokkal. A legmegrázóbb élményt az jelentette, amikor mindenki előtt megmosták a lábam. Erre nem vagyok méltó – ezt éreztem. Semmi vagyok. Megrázó volt. És számomra nem jelentett felszabadulást a vallás bizonyossága...”

Hangsúlyozom, hogy ezek a reakciók szinte közvetlenül az esemény után kerül-

tek leírásra. Minden eddigi tapasztalatom arra utal, hogy az élmény úgy egy év múlva kerül a helyére általában, legalábbis azokban, akik így-úgy emberekkel dolgoznak együtt hosszabb-rövidebb időszakokban.

Mi is történt? Ez a beavatás volt a legkomplikáltabb, és ha nem éreztem volna, hogy beleavatkozva kibillentem a kitalálóját, akkor kicsit összeszedtük volna együtt. Először is egy időben és térben elég hosszan bejárható stációsort jelölt ki, az épülettől, portától vagy fél kilométerre kijelölt céllal, egy használaton kívül helyezett sínparra helyezett méccsel, mint a megtalálandó fény jelképével. Mind az oda, mind a visszavezető úton egymástól meglehetősen távol eső állomásokon különféle alakok, különféle próbatételeknek tették ki a beavatandó vándort. (Jómagam menet közben kineveztem magam önkéntes, „testetlen” hírvivő-hírhozó szellemmé, hogy összefüggőbb lehessen a menet a sötétben is.) A portára visszatérve még érte valami inzultus a vándort, de a nagyterembe belépve már fény, meleg és terített asztal várta, legalábbis annyiban, hogy volt szék, falatnyi kenyér és pohárnyi bor... A többiek is visszatértek a már végigjárt állomásokról, de immár csak mint szemtanúk voltak jelen. A bibliai idézetek, kenyértörés, és kortyolás után pedig nekem (nem igazán tisztázott szerepkörben, de mintegy feltételezvé, hogy ezt meg tudom tenni – vagy micsoda?) le kellett vennem a cipőjét, zokniját, és megmosni a lábát egy kis lavórban. A férfiember reakcióját láthatjuk fentebb, a beavató lányt pedig a sötét udvar mélyéből kellett előcsalogatnom, mert amint a mellkasomra zokogta, ő úgy élte meg, hogy kevés volt a hite, a párja azért érezte magát kissé sokkalva az eseménykortól.

Azért azt viszonylag gyorsan elhitte nekem, hála az Égnek (vagy amint tetszik), hogy a katarzis nem maradt el, de a játékba az is beletartozik, hogy a másik transzcendens autonómiáját nem lehet átdirigálni egyik pillanatról a másikra egy teljesen más vágányra, legfeljebb annyira, hogy ha mi megtettük, ami éppen tellett tőlünk, egy sokkal mélyebb-MAGasabb szinten folytathatunk párbeszédet egymással, ha... Ha akarunk. Ha van rá alkalmunk... Ha...

Természetesen a legnagyobb figyelem és gondosság mellett is akad egy-egy beavatás általában, amiben, ha más nem, hát a másik „szerepének” részleges, vagy teljes félreértése miatt valami történik ugyan, de nem az igazi. Most is volt egy. Legidősebb résztvevőnk, öntudatos tót ember, pilisi lokálpatrióta, amatőr népművelő, és nagy-nagy magyar. Nincs ebben semmi meglepő, csakhogy a nevezetes beavatós napra barátunkban minden tünet szerint az a képzet alakult ki, hogy „a fiatalág” (elég megrovó hangszúllyal használta e fogalmat), de talán mindannyian valamely erős, identitásunkat megerősítő magyar effektusra szorulunk.

Sem zenészünk, sem jómagam nem gyanakodtunk nagyon az egyeztetések során (pedig legalábbis a kért hazafias nóta zenekíséret felébreszthetett volna kissé bennünket). Nem történt semmi botrányos, csak annyi, hogy ahelyett, hogy párját a saját maga alapállásába ilyen-olyan helyzetbehozással beavatta volna, főfigurának

használta egy hazafias allegóriához, amelyben a hölgynek (aki előtte igen jól, sőt a delikvens által is felismerten beavatta az urat többek között a „hivatásos népművelőség” némely igen fontos e világi és túlvilági dimenzióiba) nem kisebb szerepet juttatott, mint „a magyarok istene (– istennője?)”. Trónra ültette, és meghatott szónoklatot mondott a nevében és érte, miközben nekünk a trónteremben lézengő alattvalóknak néhány erős és igen szentimentális műdalt kellett énekelnünk a magyarok kiválóságát és szomorú sorsát illetően. Megálltuk hangos nevetés nélkül a dolgot, de utólag elég sokat töprengtünk Szilárddal azon, hogy mikor, mennyit is hibáztunk, hogy nem tudtuk megértetni barátunkkal, mi is a különbség „az én alkalmi mindent jobban tudása” kiélése, avagy a másik helyzetbehozása között, például magyarságunk praktizálását illetően.

Nem is olyan könnyű a dolgot felfogni. (Tessék csak utána olvasni például Karácsony Sándor *A magyar észjárás* című művében a mellérendeléses alapállás megfogalmazási kísérleteinek.) Valójában igen látványos példáját láthattuk az általános identitásbeli félreértésnek, amikor valaki talán bizonyos értékek tudatában van, de ezt nem elsősorban maga próbálja praktizálni, és ráhagyja a többiekre, hogy ezt így-úgy vegyék, hasznosítsák, amint ők éppen képesek, hanem elvárja a környezettől, hogy bizonyos jelképek alapján azonosítsák be nem csak őt, hanem végső soron kimeríthetetlen autonóm önmagukat is. Ha jól belegondolunk, akkor persze ez a törekvés nemcsak reménytelen, hanem az utóbbi pár száz (ezer?) év tanúsága szerint roppant veszélyes is, de hát ugye a mi kísérletünknel sokkal jobbat e tévedés (és persze az erre a tudatlanságra építő hatalmi manipuláció) gyógyítására nem tudunk, mint a mi, elsősorban a másikat az általunk éppen vallott legjobb helyzetbe hozni próbáló (nem kioktató, követelő stb.) „képzésünket”. Persze, lehetett volna jobban is csinálni! Lehet... Merthogy **„csak” avval foglalkoztunk, amint remélhetőleg mostanra minden kitaró olvasómnak is feltűnt, amit a mindennapokban teszünk egymással**, többnyire ugyan úgyszólván teljesen öntudatlanul. Mind a motívumainkat (világképünket, alapállásunkat – H. B.), mind a másik szerepét illetően. A „Haza a MAGasban” képzéseken, amennyire lehet, tudatosítjuk az aktuális imaginációs mély és MAGas szempontjainkat, gyakorolunk némely kompozíciós technikát, és most megtehetjük, amit a hétköznapi életben (családban, hivatalban stb.) szinte soha: hogy a másik a mi instrukcióink engedelmes követése alapján így-úgy átélheti szándékaink alapját. Ha volna már az iskolának továbbképzési lépcsője, ezen utolsó mozzanat nyilván a szimultán beavatás lenne; de ettől még nagyon messzire vagyunk sajnos.

Annak bizonyítására viszont, hogy voltaképpen szakrális vidámságok közepette tettük a dolgunkat ezúttal is, álljon itt egy forгатókönyv, amelyben nem csak az a jó, hogy hivatásos dramaturg segítségével készült el végül, még csak nem is a világkép tágasságát tekintve esett jól, hanem a kivitel felszabadító eseményei miatt is. De előbb a szöveg:

Beavatás

from S. K., színmű 3 jelenetben, dramaturgia: K. G

I. jelenet

A genezis

A nagy semmi és a Teremtő alakatlan formában. Lepedő, alatta 3-4 párna, előtte a trónuson ülve unatkozik a beavatandó, mögötte állva alszik V., két keze a beavatandó [40-es hölgy] vállán nyugszik. A hallgatóság, zárt szájjal, mély nagy OM-ot zeng.

Hölgy: **Hé Én! Unatkozunk!** V. továbbra is csukott szemmel, láthatóan élvezi a hallgatóság zümmögését.

Hölgy: **Hé, hé Én! Unatkozunk!** Hallgatóság elcsöndesedik. V. kinyitja a bal szemét, kissé megbotránkozva: **Mi? Mi unatkozunk?** S a ráeszmélés örömeivel: **Hát csináljunk valamit!** Rövid szünet után: **Ott a Tej Óceán** – kezét a szája elé teszi, s odasúgja a hallgatóságnak „**lévén, hogy még csak ez van**” – **köpüljük egy kicsit.**

A beavatandó fölkel, V. leül a helyére és alszik tovább. Hölgy odamegy a lepedőhöz, elkezd felhajtani, s ahogy egy párnához ér az dagasztja egy kicsit, majd tovább hajtja. A végén fáradtan megtörli a homlokát. Odamegy V-hez, és elkezd rázogatni addig, amíg ki nem nyitja a szemét. **Íme a Világ, benne univerzumok, s bennük csillagok, bolygók. Hát nem gyönyörű?!**

Hallgatóság hangosan: **Ohh**

V. gyermeki érdeklődéssel nézi a párnákat, majd kitörő örömmel: **Akkor most szórakozunk!**

II. jelenet

a születés, az élet, a halál körforgása

A beavatandó és még ketten összekuporodva 1–1 párna mellett, a harmadik hátrébb készenlétben áll. V. tapsol egyet, sorban egymás után lassan, haladás közben felállnak – ez alatt a harmadik is összekuporodik egy üres párna mellé, és a többiek után megszületik – mindenki V.-hez megy, ahol megkapják a KHARMA felíratú papírjukat, amelyet a hallgatóság felé mutatnak.

V: **A természet törvénye!** Sétálgatnak, és közben olyanokat mondanak, mint **eszem, izom, gyereket nevelek, aratok, kártyázok**, pisi, kaki stb..

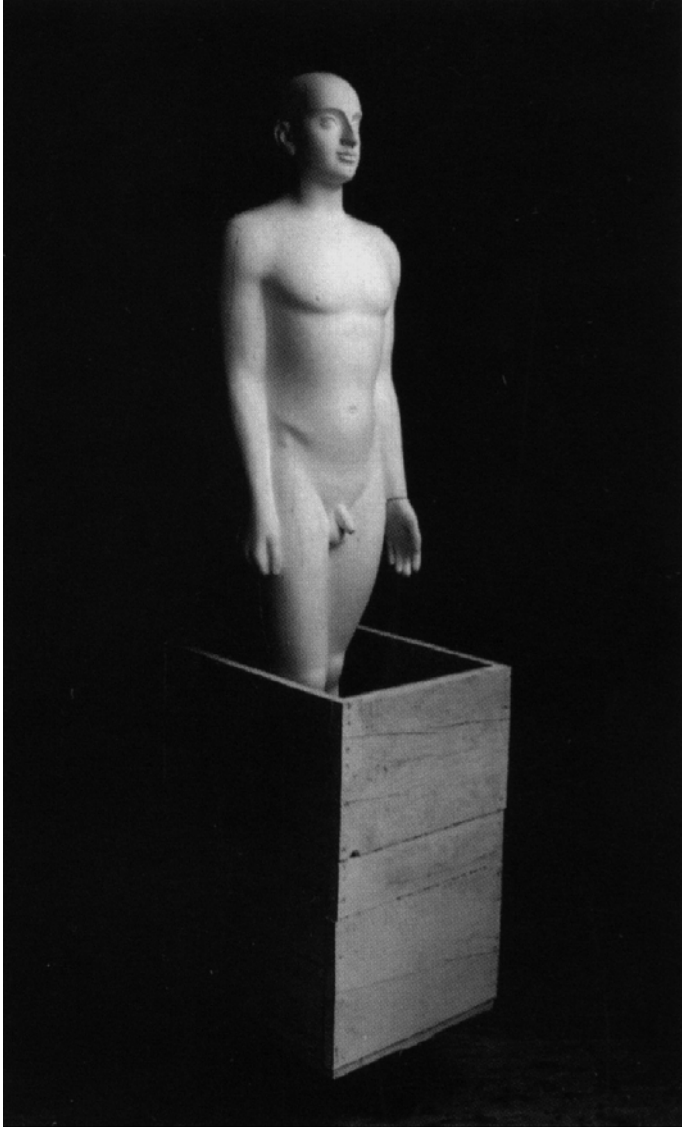
A beavatandó egyre jobban görnyedve, öregesen elindul az ajtó felé, végül a földre kuporodva meghal, majd föláll: **Ez az Élet, nosza még egyszer.**

És folytatódik minden – de már V.-hez nem mennek oda.

A hallgatóság: **Ilyen az Élet a maga folyásában!**

III. jelenet

Megvilágosodás

Lisztes István: Vándor
gipsz, fa, kerék
165 cm magas

A körforgás megy tovább. V. nézi, majd ráírja egy papírra a DHARMA szót, összegyűri, begurítja a többiek közé. A beavatandó észreveszi, odamegy, felveszi és elolvassa.

V: **Az Isten törvénye!** A beavatandó V. felé menve meghal, majd az ölébe hajtja a fejét. V. megsimogatja. A hallgatóság mély OM-ot zeng. V. rámutat a folyamatos körforgásra, és kedvesen: **Menj vissza, még nem lehet!**

A hallgatóság elhalkul, a beavatandó újjászületik, és folyamatosan zengi: **OM**

Felmutatja a hallgatóságnak a KHARMA feliratú papírt, és összegyűri, eldobja. Odaáll V. elé. A hallgatóság-nézőség OM-ot zeng. V. feláll, szeretettel átöleli a beavatandót, leülteti. Vállát fogva mögéáll, és a szemét lehunyja, mint aki állva alszik. A körforgás folyamatos, a zengés folyamatos, majd fokozatosan elhalkul. A hallgatóság: **Ilyen az Élet a maga folyásában!** Vége

Muzsikusunk vezényelte a „közönség” kórusát. Amint haladtak az események, és a szereplők a sokadik karmikus kört tették meg újjászületve, gügyögve, össze-ütközve, haldokolva stb., először e sorok íróján, majd az egész karon elhatalmasodott valami elemi erejű nevetési kényszer, és végül a könnyeinkkel (és a dirigens egyre elkeseredettebb próbálkozásaival) küszködve próbáltuk zengedezni az OM-ot, meg amit kellett. Kicsit szégyelltem az állhatatlanságomat, de most is meggyőződésem, hogy dacára a szereplők játékbéli szomorú kényszerpályájának, valamilyen autentikus volt a reakciónk...

Most jön a keresztkérdés: nevezhetjük-e ezt az egészet, vagy legalábbis a folyamat csattanóját **beavatásnak**? Bevallom, a magukat így vagy úgy beavatás szakértőnek tartók, akik ismerik próbálkozásainkat, szinte kivétel nélkül (egy határozott kivétel volt, Szabados György a Pilisben) vagy szinte gyerekes félreértésnek, netán szélhámoságnak, avagy még rosszabbnak tartják, ha mást nem, hát az elnevezést.

Ha a Guénon-féle szigorúságot vesszük ez ügyben (akinek beavató mestere egyébként svéd festőből lett egyiptomi szufi sejk volt), avagy pl. a ma a világot járó tibeti buddhista tanítókat (ahol minden, egymással meglehetősen feszült viszonyban lévő irányzat magát tarja az ősbuddha és/vagy Gautama által közvetlenül beavatott, töretlen transzmissziós lánc képviselőjének), netán a (saját magát beavató!?) László Afféle szolipszista (csak ÉN...) vonalat, hát kénytelenek volnánk elismerni, hogy az emberiség úgyszólván teljesen menthetetlen helyzetben van.

Az imént felsoroltak szerint saját maguk, no és azon kevesek kivételével, akik bennük hisznek és tőlük akarnak tanulni, a mai modern (sőt posztmodern) ember egyszerűen alkalmatlan a beavatásra; ha előbb nem, halála után eloszlik, sem előre, sem haza nem juthat soha. Az általános biznysz-fertőzöttséget, minden igazi elmélyülést, személyes erőfeszítést igénylő mozdulattal kapcsolatos érdektelenség-

get, de a hatalmas, és egyre növekvő new age piacot nézve persze igazuk is van. Az is kétségtelenül igaz viszont, hogy: **„Az egész (mindenség) mindig mindenhol mindenkinek aktuális.” (H. B.)** Meg hogy valójában „recept nincs” (szintén H. B.) Sőt annak idején, amikor először próbáltam megfogalmazni a módszert '85 körül (végül torzó lett belőle az Égtájak Között szamizdat lapban), az egyik mottó Hamvas Patmoszának szamizdat kiadásából származott: „Beavatásnak nevezik azt az egyetlen aktust, vagy folyamatot, amikor az ember beszűkült életének határait áttöri, és a létezés többé-kevésbé egészét önmagában helyreállítja.” (J. D. vagy a beavatás)

Legalább két úton lehet elindulni. Az egyik „kifelé”, a másikhoz vezet (aki ezen túl akar ugrani az „a végtelenbe lép és a semmibe néz”, Dürrenmatt: A vak), a másik „befelé”, önMAGunkhoz vezet, de persze e kettő egy, legalábbis amennyiben a másikon keresztül önmagamhoz (is) jutok, és viszont. De amint e dolgozat elején láthattuk, az egyén lényegében autonóm voltában nevelhetetlen, és ha valaki valóban jót akar, a másikkal (a „nem én”-nel) való viszonyára koncentrálni elsősorban. Ami persze egyáltalán nem zárja ki a saját magán, különféle biológiai-pszichológiai stb. programjain végzett „szabadulóművészeti” munkát, sőt! De társadalmi szempontból ez magánügy, és igazából csak a másikkal való viszonyain mérhető le, hogy hol is tarthat valaki éppen... Vagyis a beavatásos vonalakat vizsgálva (legalábbis felnőttképzési szempontból) azt kell figyelembe venni, hogy **minek tekintik** a tanítványokat a mi iskolánk, **és milyenek az instrukciói**. Vagyis hogy a többnyire szunnyadó mindenséges autonóm készlet kinyitásának elősegítésére mit és hogyan vet be. Jól körülnézve egy kézen meg lehet számolni azokat a korszerű próbálkozásokat (igenis vannak még a „globalizáció” kihívásaira is felelni próbáló módok), amelyek legalábbis alapszinten az imént, és a dolgozat elején vázolt kritériumoknak nagyrészt megfelelnek. Kettőt említenék itt, a Stanislav Grof-féle egyhetes, párokban és csoportosan folytatott kreatív művészeti gyakorlatokra és a légzés szabályozására épített „tudatnyitogatást”, és a Ravi Shankar-féle, szintén egyhetes, hasonló „felnőttképző” világmozgalmat. E kettő ugyanis kimondva (lásd A tudat forradalma, szerk. László Ervin) a mai globális helyzetből indul ki, és csakis az emberek sokasága (nem tömege) tudatának holotropikus kinyílásában látja a menekülés esélyét a saját hülyeségünktől. Ahogy Krishnamurti, vagy ahogy Hamvas fogalmazott:

„Személyesen, egyenként és kivétel nélkül meg kell fordulni.” Egymás felé! A dán népőiskola alapvető jelentősége ellenére ilyen szempontból még túl dán (és túl „drága” a 4-5 hónapos bentlakással), de százötven év kiváló tapasztalatait bírja.

Nem tekerem tovább. Még egyszer (lehet, hogy utoljára) kimondom, hogy **aki ezen az „iskolaügyön” nem dolgozik, bármilyen jó szándékkal, bármit próbáljon is építeni, homokra épít.**

Még mindig látok valami pislákoló reményt arra, hogy a magyarság is be tud szállni ebbe a „játékos versenybe”, vagyis megteszi azt, ami nemcsak legbensőbb érdeke, de dolga is (pl. a kelet-nyugat Karácsony Sándor-féle, avagy az észak-dél mai egymásra találása elősegítésének értelmében). Még olyat is láttam egyszer lelki szemeim előtt, hogy a Dunakanyarban ötszáz fős beavatásos táborozás végén egy sportcsarnokban vagy húsz páston folyó szimultán beavatásokat a legnagyobb, ámbátor csöndes érdeklődéssel több százan szemlélik a helyszínen (mindenki sorra kerül), sőt még egy TV-állomás is közvetíti az eseményt.

Persze „láttam én” már állandó Hamvas Béla Népfőiskolát is a pilisszántói Orosdy-kastélyban... Ki tudja, mi lett avval a hellyel is, ki vette meg fillérékért az államtól.

Mi néhányan, legutóbb Vértesacsán még egyszer megtettük, amit „megkövetelt a haza” (a MAGosban). De hogy egy kicsit még jobban kiélezzem a helyzetet, mint amilyennek talán csak a vak nem látja már, leírom azt is, amiért esetleg ugyan még többen nem fognak szeretni ezután; de igencsak fontosnak érzem. Magyarország „ősi földje” történelmi másodpercek alatt kiárusításra kerül; ez sajnos tény. Egyáltalán: akár tetszik, akár nem, az úgynevezett nemzetállamok (régóta, de lehet, hogy elejétől fogva leginkább ilyen-olyan biznisz-érdekeltségek fedőszervei – úgyszólván kivétel nélkül) az utolsókat rúgják. A magyarság, igaz, főként kényszer hatására, már mindenhol él a földön. Ha nem tudunk e helyzetnek megfelelő válaszokat találni arra a kérdésre például, hogy mire is jó ma a magyarság, akkor záros határidőn belül behígulunk a sokmilliárdos embertömegbe, ráadásul anélkül, hogy akár csak megkíséreltük volna „történelmi” feladatunkat megoldani. Amely feladat pedig Karácsony Sándor, de remélhetőleg minden normális ember szerint a másikkal, a társal való, kölcsönösen felemelő viszony és egymással találkozásaink példamutató „kelet-nyugati” magyar minőségének meggyőző ereje, mindenekelőtt. (Az úgynevezett körülmények, eszközök, pénz mind másodlagosak ebből a szempontból, és nyilvánvalóan nem bízhatók csak a piacra ezek sem.) A többi csak retorika, csak „mű”, vagy még rosszabb. Persze, hogy nem csak jobb, de még ésszerűbb is lenne, ha a maradék Magyarország egésze (de legalábbis túlnyomó része) erre az egymást fejlesztő programra állna rá (lehetnének a föld kalapbokrétája), de erre a mai „elitet” (és a sunyi kontra-rekontra-szubkontra szelekcióját tekintve, ameddig ellátunk) rávenni annyi esélyünk van, hogy nem is vagyok hajlandó megbecsülni. Magunkra, vagyis egymásra vagyunk utalva, kedves testvéreim, barátaim és nemes ellenfeleim. Mind a személyes, mind a földi jövőnket, és a gyerekeink, unokáink jövőjét illetően is.

Íme hát a „Haza a MAGasban” képzés melletti érvek, csokorba szedve. Ha valamit kihagytam volna, szóljatok. Ha valamit nem érttetek volna (az én hibám!), kérdeztek. És adjátok tovább e palackpostát is, mint a többit az utóbbi években. Még egy ideig rendelkezésre állok személyesen is, ha „taní-taní” kell; járkálok is

még, de nem csinállok titkot belőle, hogy az évi egy-két héttel, ami idáig adatott, nem tudom és nem is akarom tovább fenntartani a nép-tanítói készenléti állapotot. Ha nem történik valami, hamarosan „nyugdíjba megyek”. Vagyis befelé, egyre beljebb... Egyre MAGasabbra...

Legvégül még felhívnám a figyelmet arra, hogy annak, aki nem próbálta már legalább egyszer olyan valakivel, aki már próbálta, a legszigorúbban NEM ajánlott e módszer levezetésével próbálkozni. Aki pedig nem képes az élet legnehezebb kérdéseit illető gyakorlati művészeti instrukciókat rögtönözni (legalább az itt ismertetett gyökérinstrukciók alapján, a ponttól a drámáig), és/vagy az a kényszerképze, hogy bármi lényegeset jobban tud bárkinél, annak csak résztvevőként ajánlott az egész. Természetesen senki sem menthetetlen (legfeljebb az éppen használatos egója), és „mindenkire szükség van, mert az emberiségből nem lehet törölni senkit”. (H. B.: Az öt géniusz)

Utolsó megjegyzés: Munkatársaim közül, és azok közül, akik a nyersvázlatot elolvasták, akadtak olyanok, akik arra figyelmeztettek, hogy úgymond túl részletesen tártam föl a dolgot. Netán ellopják a módszert (– ó bárcsak, minél többen, de EGÉSZben!), és/vagy netán vissza fognak élni a módszerrel. Nos, megalapozott reményeim szerint – feltéve, hogy az egészet felfogta és átvette valaki – jelen képzést nem lehet ember- és közösségellenes célokra felhasználni. Ellenben kiváló alapját is képezheti szinte minden személy- és készségfejlesztő törekvésnek, a nyelvtanulástól a globális biznisszennyyáradatot átvészelné kívánó szellemi túlélésre felkészítő kurzusokig, mondjuk.

A legjobbakat kedves mindannyiunknak, mindenhol, szeretettel!
(Koppenhága, 2003. december - 2004. április - 2004. november.)

Testamentum

A fenti szöveg megfogalmazása óta sajnos olyan gyorsan és annyit romlott a „világtalansági” és „társadalmiatlansági” helyzet mind otthon, mind Dániában, mind globálisan, hogy összevetve a megelőző évek általános érdektelenségével, minden igaz (legalábbis nem biznissz, nem idomító, hanem egymást helyzetbe hozó) iskolaalapító törekvéssel szemben (mély tisztelet a kivételeknek) mára úgy nézem, hogy hosszú ideig, talán a legközelebbi általános (társadalmi, környezeti, gazdasági, emberi) összeomlás utáni tápászkodásig nemigen fog napirendre kerülni a dolog. (Ne legyen igazam.)

Felajánlom a módszert mindazoknak, akik nem üzletként, hanem őszintén, a legjobbat akarva, ön- és közérdekből meg akarnak próbálkozni vele – bármikor az időben.

Ha valaki akár ezen írást, akár a módszert kommerciálisan akarja továbbközölni, akkor ezért a koppenhágai Hamvas Béla Klub számlájára fizesse be a szokásos, avagy illendő részesedést, tiszteletdíjat, amíg a klub egzisztál. Ha már nem? „Mit